új Kéve

A SVÉDORSZÁGI MAGYAR PROTESTÁNS GYÜLEKEZETEK LAPJA

Mint a mennyben, úgy a földön is

Bevallom nektek: keresztény alapimádságunkról szóló rövid elmélkedéseimben a soron következő fél mondatot át akartam ugrani. „Legyen meg a Te akaratod" — erről volt határozott mondanivalóm; „mint a mennyben, úgy a földön is" — ezt a Miatyánk legnehezebben értelmezhető, legtitokzatosabb szintagmájának tartom. De hát úgy érzem, s elmélkedéseim néhány olvasója is úgy gondolja, hogy épp ezért szembe kell néznem vele.

Talán emlékeztek rá, hogy a „Legyen meg a Te akaratod" fohászát egy valóságosan átélt sugallatra így értelmeztem: „a **Te** akaratod legyen meg". Más szóval, bővebben: „Uram, köszönöm neked, hogy társaddá tettél a világ folyamatos teremtésében, hogy szabad akaratot adtál nekem, amellyel akár a Te akaratoddal is szembeszegülhetek; mindazonáltal add, hogy ne ezt tegyem, hanem szabad akaratommal is azt akarjam, amit Te." Nyomban ez után azonban egy hasonlat vagy inkább egy példa, egy minta következik: mindez itt a földön is, azaz velem is történjen úgy, ahogyan a mennyben történik.

Mit jelent ez?

Fiait etető pelikán
Bodoni D. János (Halmstad) fafaragása.

Ha a mennyet úgy értelmezem, mint **helyet** (természetesen nem földrajzi, még csak nem is csillagászati értelemben, hanem úgy, ahogy első Miatyánk-kommentáromban: mint Isten jelenlétével betöltött világmindenséget), akkor arra a gondolatra kell jutnom, hogy a világmindenségben vagy nincsenek mihozzánk hasonlóan szabad akarattal felruházott lények, vagy már mindnyájan meggyőződtek arról, hogy nem jó nekik mást akarniuk, mint amit Isten akar. Szentnek tartott iratok — kanonikus bibliai könyvek és apokrifok — arra látszanak vallani, hogy erről van szó: a földi embereken kívül csak az angyalok értelmes lények a világmindenségben, őket pedig Isten vagy az Ő akaratát végrehajtó pompás báboknak teremtette, vagy szabad akaratot adott nekik is, de az övele szembefordulókat száműzte valahova a világmindenségen kívülre.

Emberi ésszel, amit ugyancsak Isten adott, s emberi ésszel szerzett mai tudással mindezt nem könnyű hinni. Nem könnyű tagadni sem. Titok tornyosul előttünk, s talán az a legbölcsebb, ha szót

(Folytatás a 4. oldalon)

Veress Zoltán

III. évfolyam 5. szám *Stockholm, 1995.október*

CÍMEINK

Országos felügyelő / az Egyháztanács elnöke
Stockholmi felügyelő
VERESS ZOLTÁN
Ekensbergsvägen 110
117 69 STOCKHOLM
Tel/Fax 08 - 744 09 91

Országos gondnok / Malmöi felügyelő
PITLIK PÁLHÁZI KATALIN
Carl Herslowsgatan 10
211 47 MALMÖ
Tel 040 - 97 90 29

Tiszteletbeli országos felügyelő
Göteborgi felügyelő
BÉLDY ZOLTÁN
Landalabergen 14
411 29 GÖTEBORG
Tel 031 - 20 66 95

Országos jegyző / Sölvesborgi felügyelő
TÓTH ILDIKÓ
Rektor Dahlsgatan 7/3
294 00 SÖLVESBORG
Tel/Fax 0456 - 140 37

Borås-Jönköping-Gislaved-i felügyelő
BODONI DÉNES JÁNOS
Östra Ringgatan 15
332 34 GISLAVED
Tel 0371 - 104 88

Helsingborgi felügyelő
STORLIND EUGEN
Skånegatan 32 B
252 52 HELSINGBORG
Tel/Fax *042 - 13 62 99*

Ljungbyi felügyelő
MIHÁLYI DÁNIEL
Ågårdsvägen 66
341 37 LJUNGBY
Tel 0372 - 832 96

Västeråsi felügyelő
REHÓ ISTVÁN
Glasbägargatan 7
723 51 VÄSTERÅS
Tel 021 - 12 09 91

Katrineholmi felügyelő
ÁLLÓ RÓZSIKA
Parkvägen 23
643 00 VINGÅKER
Tel 0151 - 103 01

Központi pénztáros
TÖRÖK ERNŐ
Ängsullsvägen 85
162 46 VÄLLINGBY
Tel 08 - 36 78 57

Lelkipásztor
MOLNÁR-VERESS PÁL
Vintrosagatan 17/1
124 73 BANDHAGEN/ STH
Tel/Fax 08 - 86 36 39

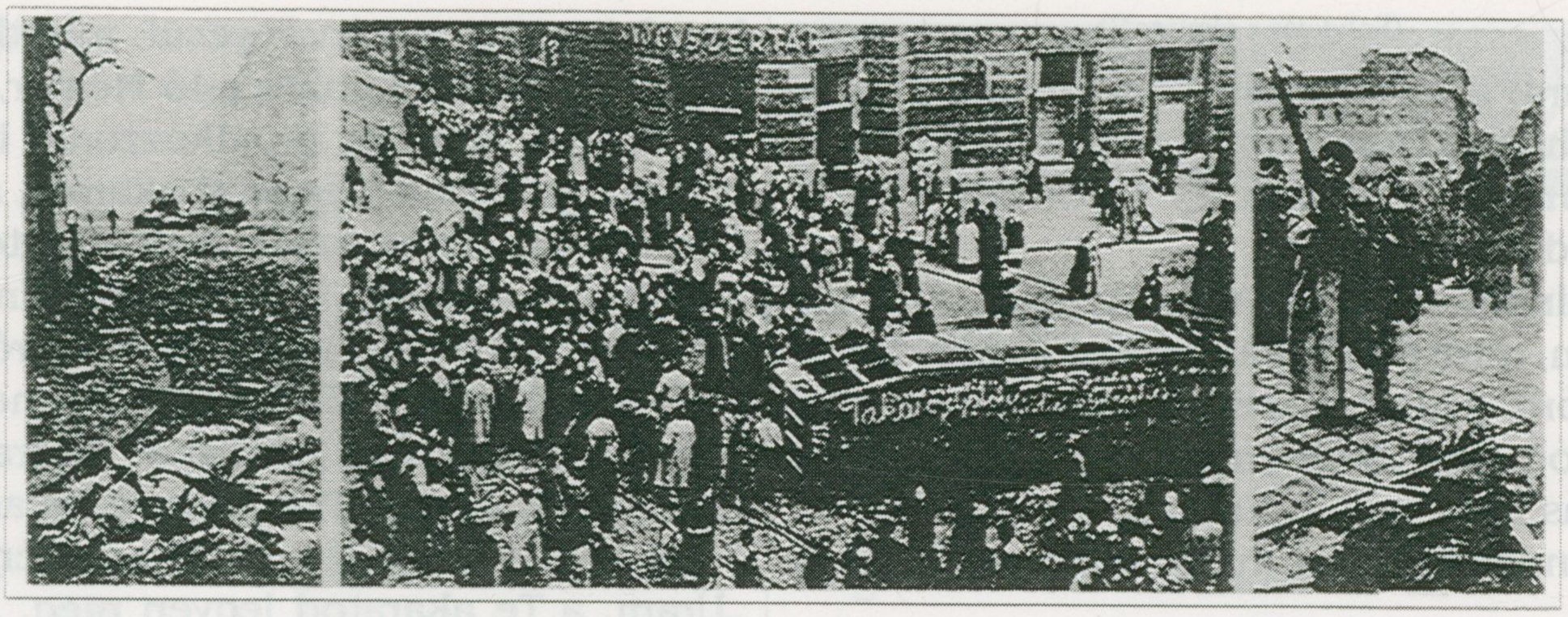
HÁZAVATÁS

Tebenned bíztunk eleitől fogva; Uram, Téged tartottunk hajlékunknak... A stockholmi Magyar Ház avatóünnepségén, melyre október 8-án került sor, **Csuzdi Illés** katolikus lelkész a kősziklára épült ház bibliai igéit választotta felolvasásra. **Molnár-Veress Pál** protestáns lelkész ehhez fűzött néhány gondolatot: azon túl, hogy maga a ház fizikai értelemben biztos alapokon, grániton áll, szükséges az is, hogy a benne tevékenykedők lelke ugyanolyan biztos alapokon álljon, s pillérekül a hitet, az egységet és a jóakaratot nevezte meg. **Rezsőfi Alajos**, a Svédországi Magyarok Országos Szövetségének első elnöke elmondta: azok közé tartozott, akik szkeptikusan nézték a házvásárlás ügyét. De — tette hozzá — kellett egy asszony: **Kalocsi Margit**, akinek kitartása és hite, és egy fiatalember: **Bihari Szabolcs**, akinek bátorsága volt e nem könnyű és sok kockázattal járó lépést megtenni. És nem utolsósorban kellett az ország minden részéből **sokszáz magyar** áldozatvállalása, akik tudták, hogy az ügy, amit szolgálnak, közös ügy. A Magyarok Világszövetsége képviseletében érkezett, a Nyugati Régióért felelős alelnök, **Dr. Bagi Lajos** elmondta: Amikor rám hárult a feladat, hogy a Lousanne-i kaszárnyában a svájci hadsereg tisztjeként üdvözöljem rögtönözve 56-os menekültjeinket éppen megérkezésük estéjén, többek között így szóltam: *Mostantól fogva mindannyian diplomaták vagytok — nem egy állam, hanem a magyarság szolgálatában: ahogyan helyt álltok, ahogyan viselkedtek, amilyen eredményeket becsületesen elértek majd hivatásotok gyakorlásában, de a magánélet területén is, a svájci nép aszerint fogja megítélni, úgy fogja megismerni a magyarságot, hazánkat. Legyen mindegyikőtök egy-egy nagykövet, és álljon helyt becsülettel ennek tudatában. Szétszóródtunk a világban: ahol egy magyar, ott égjen a világ minden táján egy mécses — ápoljuk lángját, hogy soha ki ne aludjék, és átadhassuk az eljövő generációknak. Most szerte a világon megbecsülést és tiszteletet szerezhetünk a magyar névnek.* Úgy vélem, úgy érzem, hogy itt, svéd földön ezt megtettétek: helyt álltatok. Legyen ez a ház a jövő magyar generációk otthona itt, Svédország földjén. **Deseő László**, a Magyar Köztársaság stockholmi nagykövete, mintegy folytatva e gondolatot, hozzátette: már csak évek kérdése, hogy Magyarország is tagországa legyen az Európai Közösségnek, éppen ezért legyen ez a ház találkozópontja, közvetítője a két nép kultúrájának, otthona és támasza az északra szerencsét próbálni érkezőknek, új kapcsolatok és barátságok születéshelye. **Both Barna** zongorajátéka, **Tálas Ernő** dalai, a **Kalocsi Gyöngyi** kíséretével fellépő **Eva Lundmark** fuvolajátéka mély zenei élményt nyújtottak. [ ]

A Svédországi Magyar Protestáns Gyülekezetek Közössége sokgyermekes erdélyi magyar családok megsegítését vállalta:

György Géza és Róza (Nyárádmagyarós) 10 gyermekes családját Stockholm,
Nagy Béla és Klára (Nyárádmagyarós) 10 gyermekes családját Malmö,
Csiszér János és Magda (Marosvásárhely) 10 gyermekes családját Sölvesborg,
Czirják István és Margit (Marosvásárhely) 8 gyermekes családját Helsingborg,
Kiss István és Magda (Szászcsávás) 6 gyermekes családját Göteborg,
László József és Ágnes (Geges) 6 gyermekes családját Västerås,
Szász Attila és Ilona (Marosvásárhely) 6 gyermekes családját Ljungby,
Székely János és Gyöngyvér (Bonyha) 5 gyermekes családját Borås-Jönköping gyülekezete támogatja.
Októberben alakult 9-ik társgyülekezetünk (Katrineholm) döntését később várjuk.

A Szeretetszolgálat országos megbízottja
KOVÁSZNAY ÁDÁM
Krondammsvägen 29
433 43 PARTILLE
Tel/Fax 031 - 44 69 59

'56 -ra emlékezünk

A MAGYAROK VÉRE

Írta: Albert Camus*

Nem tartozom azok közé, akik azt kívánják, hogy a magyar nép újra fegyvert fogjon, bevesse magát egy eltiprásra ítélt felkelésbe, — a nyugati világ szemeláttára, amely nem takarékoskodnék sem tapssal sem keresztényi könnyel, hanem hazamenne, felvenné házipapucsát, mint a futballszurkolók a vasárnapi kupamérkőzés után.

Túl sok a halott már a stadionban, s az ember csak saját vérével gavalléroskodhat. A magyar vér oly nagy értéke Európának és a szabadságnak, hogy óvnunk kell minden cseppjét.

Azok közé sem tartozom, akik úgy hiszik, alkalmazkodni kell, ha átmenetileg is, bele kell törődni a rémuralomba. Ez a rémuralom szocialistának nevezi magát, nem több jogon, mint ahogyan az inkvizíció hóhérai keresztényeknek mondták magukat.

A szabadság mai évfordulóján szívemből kívánom, hogy a magyar nép néma ellenállása megmaradjon, erősödjön és a mindenünnen támadó kiáltásaink visszhangjával elérje a nemzetközi közvélemény egyhangú bojkottját az elnyomókkal szemben.

És ha ez a közvélemény nagyon is erőtlen és önző ahhoz, hogy igazságot szolgáltasson egy vértanú népnek, ha a mi hangunk túlságosan gyenge, kívánom, hogy a magyar ellenállás megmaradjon addig a pillanatig, amíg keleten az ellenforradalmi állam mindenütt összeomlik ellentmondásainak és hazugságainak súlya alatt.

A legázolt, bilincsbe vert Magyarország többet tett a szabadságért és igazságért, mint bármelyik nép a világon az elmúlt húsz esztendőben. Ahhoz, hogy ezt a történelmi leckét megértse a fülét betömő, szemét eltakaró nyugati társadalom, sok magyar vérnek kellett elhullnia — s ez a vérfolyam most már alvad az emlékezetben.

A magára maradt Európában, csak úgy maradhatunk hívek Magyarországhoz, ha soha és sehol el nem áruljuk amiért a magyar harcosok életüket adták, és soha, sehol, — még közvetve sem — igazoljuk a gyilkosokat.

Nehéz minékünk méltónak lenni ennyi áldozatra. De meg kell kísérelnünk, feledve vitáinkat, revideálva tévedéseinket, megsokszorozva erőfeszítéseinket, szolidaritásunkat egy végre egyesülő Európában. Hisszük, hogy valami bontakozik a világban, párhuzamosan az ellentmondás és halál erőivel, amelyek elhomályosítják a történelmet, — bontakozik az élet és meggyőzés ereje, az emberi felemelkedés hatalmas mozgalma, melyet kultúrának nevezünk, s amely a szabad alkotás és szabad munka terméke.

A magyar munkások és értelmiségiek, akik mellett annyi tehetetlen bánattal állunk ma, tudják mindezt, s ők azok, akik mindennek mélyebb értelmét velünk megértették. Ezért, ha szerencsétlenségükben osztoztunk, — miénk a reményük is. Nyomorúságuk, láncaik és száműzöttségük ellenére királyi örökséget hagytak ránk, melyet ki kell érdemelnünk: a szabadságot amelyet ők nem nyertek el, de egyetlen nap alatt visszaadtak nekünk!

*Nobel-díjas francia író (1913—1960). Itt közölt írása a magyar forradalom első évfordulóján, 1957-ben Párizsban felolvasott beszédének rövidített változata. Megjelent a „Gloria Victis: Az 1956-os szabadságharc költői visszhangja a nagyvilágban" című kötetben (Nemzetőr, München 1966.)

(Folytatás a címlapról)

fogadunk a kijelentést imígyen tolmácsoló Madáchnak: „Ne kérdd / Tovább a titkot, mit jótékonyan / Takart el istenkéz vágyó szemedtől."

Mindez azonban nem nyugtat meg azt illetően, mire gondoljak, mikor a Miatyánkot mondom, s ide érkezem: „Legyen meg a Te akaratod, mint a mennyben, úgy a földön is." Más úton kell indulnom egy, a rejtélyes fél mondat értelmét megvilágító sugár keresésére.

Ha a mennyet úgy értelmezem, mint **állapotot** (talán emlékeztek rá, hogy ezt is megtettem már a „Jöjjön el a Te országod"-ról szóló kommentáromban), akkor egyszerre derengeni látom a „Legyen meg a Te akaratod"-hoz fűzött hasonlat, példa, minta, ahogy tetszik, a végleges nyelvtani egyszerűségében is bonyolult magyarázat értelmét. Isten országa: a menny vagy a mennyek. Isten országa: a világmindenség. A mennyben Isten akarata érvényesül, mondja a Miatyánk szavait ajkunkra adó Mester, hiszen azt tanítja, hogy így imádkozzunk: itt a földön is úgy legyen meg az Ő akarata, ahogy a mennyben. „Isten országa tibennetek van" — mondja máshol. Tehát a világmindenség bennünk van, vagy pontosabban: részei és részesei vagyunk a világmindenségnek, mint csepp a tengernek, ha szabad akaratból eljutunk oda, hogy Isten akaratát akarjuk. És ha addig is hittel és átéléssel kérjük Őt: „Uram, a Te akaratod legyen meg. Ahol és amikor a Te akaratod érvényesül, ott és akkor a Te országod ragyog fel. Ragyogjon fel a Te országod a mi szívünkben."

Érthető ez? Valószínűleg nem egészen. Inkább csak érezhető. De hát a hitnek éppen az az ismérve, hogy messzebbre hatol a megismerésben, mint ahova a mindenkori tudás követni tudja. S a Miatyánkat elsősorban hittel kell imádkoznunk, csak másodsorban törekedjünk arra, hogy értsük.

Pákozdy Ferenc

Október 31.

Templomban voltam,
az apám templomában,
az Új-templomban,
egy régi Istenházában.

Együgyű nyelvek
egyszívvel egynótára
fújták: — Tebenned
bíztunk eleitől fogva —

Munkás és polgár
azonegy buzgalommal
fújta a zsoltárt
újdon sebbel, ódon lobbal.

Halkan, magamban,
ügyetlen igyekezettel,
hajh, együttfújtam
én is a gyülekezettel,
sokadmagammal,
vagy kétezredmagammal,
versenyt a haddal,
versenyt a harsány visszhanggal,

a győzhetetlen
orgona szárnyán
az erős Isten
erős várába szállván,

mint régen, réges-
régen, kicsikoromban,
mikor még édes-
apám édesfia voltam,

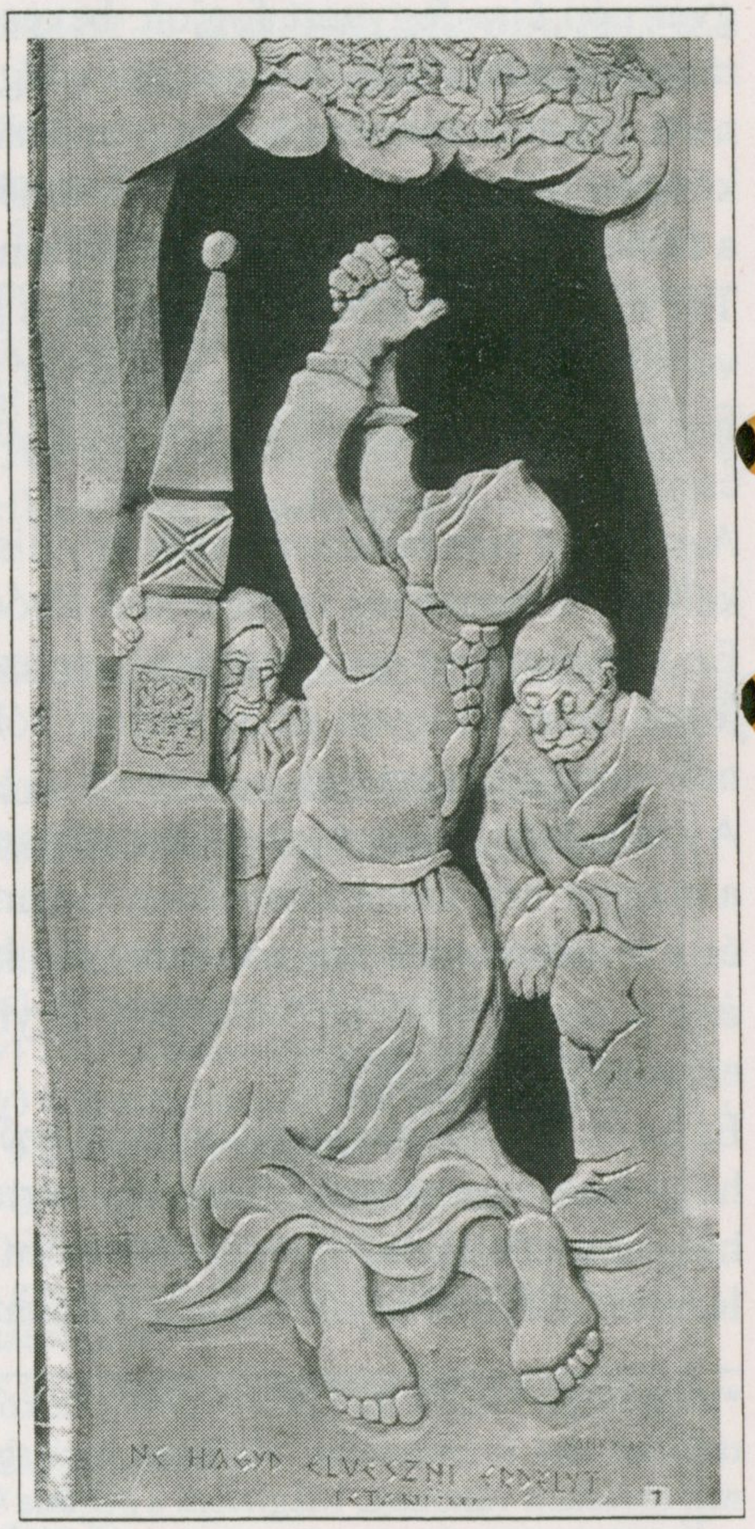
és apám apja,
az Atyaúristen se
maradt miattam
se csávába; se szégyenbe' —

Szállt, szállt a zordon
ősi vers, ősi nóta,
szállt, ahogy kardos
szerzője írásba rótta,

szállt, ahogy jámbor
kobzosa ránk testálta,
szállt e világból
szebb világba, jobb világba,

szállt, szállt e kedves
közönséges vallás
mint egy félelmetes
bátorságos csillaghullás,

akiben poklok
és mennyek sisteregnek —
láttam egy aklot
és az üdvöt én eretnek.

Könyörgés.
Ványky Szabolcs (Stockholm) fafaragása.

Weöres Sándor

Istenes verseink

Zsoltár

Mindig bízom az Istenben. Mintha ezer ház ablaka égne, úgy lakik Ő, míg üresnek látszik az utca.

Körülálltak a vadállatok csorgó szájjal; s úgy voltam, mint ki a tárt torkok felett repül a szélben!

Bolondként rámkiabáltak, s megtöltött éber csönddel az én Uram.

Mézes bort itatott velem, és adott igaz asszonyt; s akik önmaguk istenei, magukat falják és elfogynak.

Ugyan mit ártanak énnekem, kit a Hatalom szétold a tiszta szavakban?

És mi módon veszítenek el, mikor mint kagylót és szivacsot vet fel az örvény?

A magukba-rogyók lángjára kosár borul, falára penész. De él, ki az eleven tűz fészke fölött jár.

Weöres Sándor (1913—1989) a magyar líra csodagyerekeként indult tizennégy éves korában, s valahogy az is maradt haláláig. Egy gyermek önfeledt gyönyörűségével játszadozott szavakkal, formákkal, eszmékkel és mítoszokkal; az antik mondabeli Proteuszként váltott ezer alakot, megfoghatatlanul s beskatulyázhatatlanul, egy humortalan kor „elkötelezett" irodalomtörténészeinek boszszúságára. Szennyel és vérrel fortyogó századunk mocska — az is, amit szándékkal szórtak rá — nyomtalanul pergett le róla s életművéről, mely — immár kiteljesedetten s lezártan — egyre kivehetőbben mutatja fel a sokféleségben az egységet.

Ez egységes életműnek talán legszembetűnőbb jegye egy mélyen vallásos világnézet, mely energiaforrásként táplálja s szelíden derengő fényként árad belőle. Anélkül, hogy — s ebben Pilinszkyre emlékeztet — sokat emlegetné Istent, magától értetődően jelen van egész költészetében mint „Világlélek", mint a Kozmoszt átható Szeretet. Szemléltetésül lássunk egy részletet „Vénülő pasas" című verséből:

... pedig a világot én is szeretem,
boldogan élek, senkit se gyűlölök —
és mégis örülök,
mint kisgyerek este, ha érzi, hogy anyja
babrál rajta, mindjobban betakarja,
sűrűsödő homályban élvezem,
hogy csökken szüntelen,
mi elválaszt a végtelentől,
a tagolatlan szerelemtől,
ahonnan Isten tudja mért kerültem
örvénylő-lüktető világba,
imbolygó összevisszaságba
— nem is én, csak álarc helyettem.

Ez a világnézet nem valami fölvett szerep nála: le se vethetné, mint bőréből sem bújhat ki senki. „Világnézetének köréből nem tudott, de nem is akart kitörni", írja róla szemrehányóan a hatvanas években megjelent Irodalmi Lexikon.

Zsoltárában a „kozmikus vallásosságnál" személyesebb, közvetlenebb hangot üt meg, ugyanakkor azonban a Biblia, az ószövetségi zsoltáros stílusfordulataihoz folyamodik, ahogy azt már Balassinál láttuk. Hasonlatai mégis egyéniek: „Mintha ezer ház ablaka égne, úgy lakik Ő, míg üresnek látszik az utca." Mennyire más ez az Isten-lakta utca, mint amelyikbe szegény Van Gogh betévedt Pilinszky Jánosnak már idézett szép versében! (Van Gogh imája, Új Kéve, 1994. március): „Estére csak a lámpasor, / a sárga vályogfal ragyog, / s a kert alól, a fákon át, / mint gyertyasor, az ablakok..."

Az üldöztetés és elhallgattatás éveiben Istenbe veti bizalmát: „Ugyan mit ártanak énnekem, kit a Hatalom szétold a tiszta szavakban?" A Hatalom, azaz Isten megáldotta őt a „tiszta szavak" adományával. Mindvégig „az eleven tűz fészke fölött" járva menekült meg a „magukba-rogyók" sorsától, akiknek „lángjára kosár borul, falára penész".

Szente Imre

Észak honából

Október végén

Északi körkép

A koppenhágai kikötőnél ilyenkor — október végén — tobzódó színű füzérként pompázik a part menti fasor. Beljebb, a Kongens Nytorv lüktető forgatagának közepén, még szinte összeborulnak a lombok a fejünk fölött. A lopakvón érkezett ősz előbb csak a bükkfák hegyét, néhány magányos, vén tölgy csúcsát környékezte meg — a nyirkos szél már a fák üstökét borzolja.

A stockholmi parkok, sétányok fáin már kitörölhetetlen nyomot hagyott az évszak aranybarna ecsetje. A Kungsträdgården körül halottsápadt a lomb. A déli nap ugyan még a vénasszonyok nyara nyugodt fényével ragyogja be a Strömmen fodros tükrét, de a gyepen egyre több didergő levelet görget a szél, és vacog már a berkenyefák vörös gyümölcse.

Helsinki körül mindjobban ritkul-fakul a nyírerdő-gallér, s a műút szélén sárga sáv a fű. Runeberg szobrához hajnalban beúszik a vízről a köd és a Mannerheim-úti fák meglepetten beleborzonganak a hűvös szelekbe.

Az oslói kastélyt izzóbarna koszorúként veszi körül a központi park — szerelmespárok kedvenc találkahelye. A fjord felől reggelente be-belebben a fagyos szél, s szemtelenül merészkedik be a kanyargó ösvények, csapások rejtekébe. Az út menti tölgyek ritkuló koronái árulkodnak róla.

Tórshavnban máskor is gyakran borong, de a szemerkélő eső szivárvány fátyla mögül október végén már csak ritkán és sápadtan pillant elő a nap. A Művészeti Múzeum előtti Viðalundin parkban sötéten csillognak a nedves bokrok, a négy év előtti nagy vihartól csonkán maradt törzsek, s csak a békésen csörgedező patakocska mentén álló égerfák üstöke aranybarna. A domboldalban kopár a fű — a színekkel fukarabb itt a természet.

Reykjavik szívében útra kész vadkacsák visonganak a Tjörnin tó partján fekvő új városháza előtt. A gondozott sétány követ még sápadtzöld lombok árnyékolják be, de Thingvellir körül már pasztellben pompázik a táj: szinte megbabonázzák a szemet a rozsdavörös mohaszőnyegből felpipiskedó barna-piros, szinte lángoló seprűvirág-bokrok, a törpe nyírfák citromsárga levélfüzérei, itt-ott egy okker kecskefűz... A csarab-palást szélén fenyőfák csipkézik a láthatárt, s az ég alján sötéten körbenyúlik a hegyek karja.

Az ősz színeit, illatát és hangulatát nálunk is, másutt is sokan megénekelték. Hadd tűzzek most mégis néhány feröeri és izlandi verssort a közös csokorba:

Christian Matras

Sárguló levél

Fel-felhorkan, tajtékot túr a tenger.
A köves parton mind sűrűbb a hab.
Megfakult az ég, ólmosabb a víz,
álmosabb és fukarabb a Nap.
Halászhajó küszködik a széllel.
A domb alján sárgul a liget.
A parti szarkák útra készülődnek.
Lassan kihal minden kis sziget.

Snorri Hjartarson

Itt az ősz

Az éjjel megjött az ősz.
Bíbor ködként úszott a víz felett.
Csókjába beleborzongott a tenger.
Ahol partot ért,
rozsdavörösbe lobbant a hegyoldal,
s az út szélén
megőszült a fű
a zúzmarától.

Mervel Ferenc

Feröeri ősz

Benedekné Dr. Szőke Amália

FINN — ERDÉLYI KULTÚRKAPCSOLATOK

I.

Elöljáróban

Meglepődik talán a fenti cím láttán az olvasó, mert nem sokat hallhatott eddig arról, hogy az erdélyi magyaroknak is lettek volna számottevő kulturális kapcsolatai a finnekkel. Kerültem is a kapcsolat szó használatát, mert úgy érzem, hogy az mindig valami szervezett, kölcsönös jellegű, lehetőleg szerződések által szentesített viszonyt fejez ki. Ilyenről viszont a jelen esetben csak egészen elvétve lehetne beszélni.

A finn-magyar kapcsolatok eddig megírt történetében magyaron mindig is magyarországit kellett érteni. Az együttműködési szerződések a két állam között jöttek létre, így a határokon kívül élő magyarokra azok nem vonatkozhattak.

Mindezek eredménye egy egész sor kulturális tevékenység elhallgatása, publikációk tudomásul nem vétele, kéziratok elfektetése, nemlétezővé való agyonhallgatása volt. Felismerve ezt az áldatlan, reménytelennek látszó helyzetet, gyűjteni kezdtem az erdélyi magyar — finn érintkezésekre vonatkozó írott adatokat. Nem azért, hogy külön váltan, új történetet írjak, hiszen köztudott, hogy Erdély soha nem volt olyan hermetikusan elkülönítve Magyarországtól, mint ahogy azt az utóbbi évtizedek alatt vélték róla, hanem azért, hogy pótolni lehessen mindazt, ami a kapcsolatok históriájából mindeddig kimaradt.

Úgy érzem, hogy a finneknek többet is érdemes volna tudniok Erdélyről annál, amiről manapság a napi sajtóból és egyéb írásokból értesülhetnek. Előbb a közelmúlt anyagát gyűjtöttem össze, de hamarosan rájöttem, hogy érdemes mélyebben is visszanyúlni a múltba, és felkutatni az eredeti forrásokat. Érdekes adatokra lelhet, aki nem sajnálja az időt s fáradságot a múlt századbeli finn napilapok, gótbetűs, időtől megsárgult oldalainak az átböngészésétől. Nemcsak új adatokat, de olyanokat is találtam bennük, amiket eddig tévesen tudtak. Tisztázni fogjuk majd ezeket a kellő helyen és időben. Meglepő jóérzés volt látni, hogy ezekben a régi írásokban milyen gondosan írták le mindig a magyar szavakat. Előfordult az is, hogy a gótbetűs finn szövegben latin betűkkel szedték a magyar neveket. És mindig helyesen. Ezzel szemben, a mai írásokban sajnos, szinte kivételszámba megy, ha a magyar neveket hibátlanul írják.

Az erdélyi magyar és finn érintkezéseknek többnyire egyéni, spontán jellege volt, és csak nagyon ritkán voltak hivatalosak, vagy félhivatalosak. Kiadásaikat is legtöbbször a résztvevők maguk fedezték. Sohasem voltak zajosan tömegméretűek. Nem létesültek köztük soha rokonságtudatot élesztgető, testvérvárosi kapcsolatok. Szerénynek hatóak, halkszavúak voltak mindig ezek a kapcsolatok, és mégis, szellemi tartalmukban, a belső minőségre, az erdélyiségre jellemzően, igényesek. Meglehet, hogy ez itt most szerénytelenségnek tűnik, de előre bocsátottam, hogy csak külsőleg látszunk szerényeknek. Ha nem lennénk a lényeges dolgokra ennyire igényesek, írmagnak sem maradt volna már régen belőlünk. Éppen ezért, ne vegye senki rossznéven, ha néha kijavítjuk azt, aki rólunk tévesen vélekedik. Manapság, hogy úgy mondjam, divatba jöttünk. Sokan és sokfélét írnak rólunk, s azokat kérve kérjük, mellőzzék a túlzásokat, és még inkább a hiányos ismeretekből eredő valótlanságokat.

Egy másik jellegzetessége az erdélyi magyar — finn kulturális érintkezéseknek, hogy — történelmi adottságaikból eredően — meglehetősen soknyelvűek voltak. A magyar nemegyszer összefüggöt a románnal és a némettel ugyanúgy, mint a finn is a svéddel.

Erdélyi magyarokról beszélünk, nem ahogy manapság sokan teszik — romániai magyarokról. Tesszük ezt nem csak azért, mert tudjuk, hogy így nevezi magát minden ott gyökerező magyar ember, a világon bárhol éljen, hanem azért is, mert történetünkben visszanyúlunk majd olyan távoli időkbe, amikor az utóbbi országnév még nem is létezett.

Most induló cikksorozatunkban, aminek előbbi közlése hirtelen elakadt egy közben megszűnt rövid életű lapban, ízelítőt kívánunk nyújtani abból a nem remélt gazdagságú adatmennyiségből, amit sok éve tartó kutatómunkám során sikerült összegyűjtenem. Előzetes bejelentésnek tekinthető tehát az itt most megjelenő írás, egy bibliográfiával ellátott, tudományos igényű, terjedelmes kötet megjelenése előtt.

II.

A legrégibb időktől 1849-ig

Mit tudhatott meg egymásról az idők folyamán ez a földrajzilag oly távol élő két nép, és hogyan eszmélt egymás létezésének tudatára? Ezt fogjuk nyomon követni az elkövetkezőkben. Azt már említettük, hogy az erre vonatkozó irodalom soknyelvű. Hozzá kell tennünk azt is, hogy sokoldalú, és több szaktudomány körébe tartozó. Létrejöttét a mindenkori szükséglet határozta meg, és nem mindig a nyelvrokonság tudata, vagy egyéb érzelmi jellegű indíték. Legalábbis a kezdeteiben. A történelemből megtudjuk, hogy az erdélyi magyarok és a finnek már a hadak útján is találkoztak, nem is egyszer. Hol barátként, hol pedig ellenségként, aszerint, hogy a történelem vihara s a forgandó szerencse miként diktálta. De a békés érintkezések voltak mégis mindig a legfontosabbak.

Az általam ismert legrégibb nyomtatott finn forrás, ahol Erdély („Sibenburg") neve előfordul, ***Sigfrid Aronus Forsius***: Minerographia, Mineralers (Stockholm, 1643) című könyve, amelyet az első finn ásványtani könyvként tartanak számon. Ez Erdély ősrégi aranylelőhelyeit említi, amelyek a római hódítás előtt is ismertek voltak. A kötet svéd nyelven jelent meg, hiszen abban az időben, s még azután is sokáig, Finnország a svéd birodalom része volt. Ezért, amikor a továbbiakban svédekről lesz szó, a finneket is oda kell érteni. Az említett könyv szerzője Helsinkiben született, illetve a mai főváros kezdeti magvát képező kis halászfaluban. Neve — Forsius (Helsingforsius) — a Vantaa folyó zuhatagára utal.

Az erdélyi fejedelmek — a lengyel korona megszerzése érdekében — nem egyszer szövetséget kötnek a svéd királyokkal. Példaképül a lengyel királlyá lett ***Báthori István*** erdélyi fejedelem áll előttük, aki felesége, Jagelló

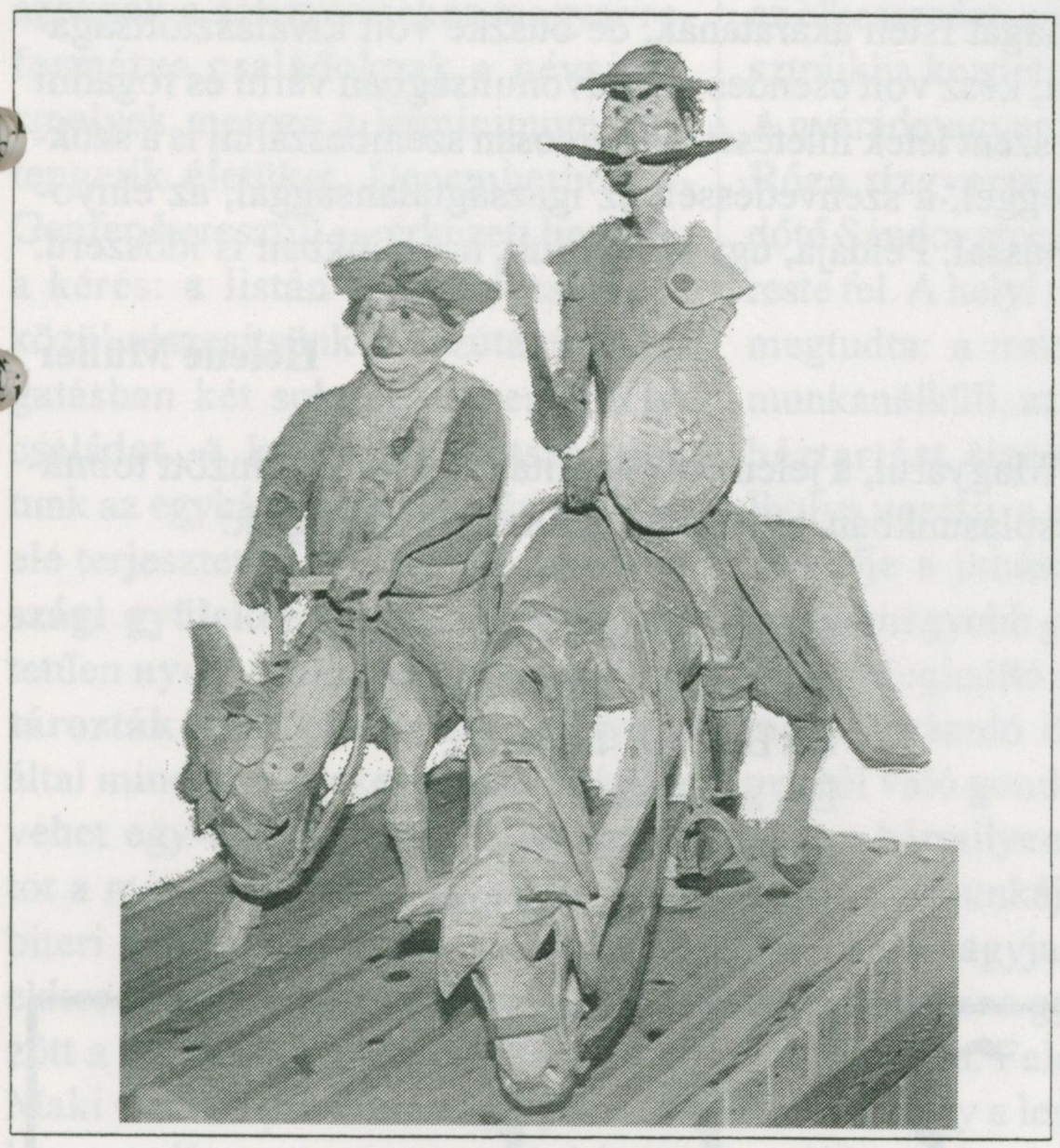
Anna révén került sógorsági viszonyba ***III. János*** svéd királlyal. Ennek felesége, Jagelló Katalin ugyanis Anna nővére volt.
Először ***Bethlen Gábor*** próbál szövetségre lépni ***Gusztáv Adolffal***, akivel második felesége, Brandenburgi Katalin révén kerül sógorságba. Szövetségük tervét azonban a fejedelem 1629-ben bekövetkezett halála meghiúsítja.
I. Rákóczi György 1643-ban belép a harmincéves háborúba, és ***Torstenson*** svéd hadvezérrel keresi a kapcsolatot. Egyezmény jön létre köztük Gyulafehérváron, s ennek értelmében a svédek háromezer gyalogost küldenek Rákóczi mellé, aki viszont ugyanannyi lovast állít Torstenson rendelkezésére. Az együttműködést 1644-ben egy dán támadás hiúsítja meg.
1655-ben ***X. Károly Gusztáv*** megtámadja Lengyelországot, és ***II. Rákóczi György*** csatlakozik hozzá. Az egyesült svéd-erdélyi hadak 1657-ben elfoglalják Przemyslt. A további hadműveleteknek ezúttal is egy dán támadás vet véget, az erdélyi sereg pedig, 1677-ben, tatár fogságba esik. A hadműveletekről a szemtanú hitelességével ***Petrichevich-Horváth Kozma*** számol be, 1668-ban megírt emlékiratában.
A szövetségkötést megelőző követjárásról két útibeszámolót ismerünk. A ***Welling Gotthard***és ***Sternbach Celestin*** által vezetett svéd követséget ***Conrad Jakob Hiltebrandt*** naplójából részleteiben is jól ismerjük. A stettini lelkész 1656-ban járt Kolozsváron és Gyulafehérváron, ahol érdekes megfigyeléseket tesz nemcsak a társadalomra, hanem a természeti adottságokra és ásványi kincsekre vonatkozóan is. Sokirányú tapasztalatait, pontos megfigyeléseit Hiltebrandt később szakirodalomból vett adatokkal egészítette ki, de kézirata ismeretlenül hevert nagyon sokáig, s csak századunk első felében, ***Franz Babinger*** jóvoltából került nyilvánosságra ez a XVII. század Erdélyére vonatkozó fontos kultúrtörténeti forrásanyag.
Szerencsésebb helyzetben volt ***Claes Rålamb***: Diarium under resa till Konstantinopel 1657-1658 című útinaplója, aminek első változata 1679-ben, Stockholmban került nyomtatásra. A svéd követ 1657 áprilisában utazik át Erdélyen Nagyvárad, Körösfő, Gyalu és Kolozsvár érintésével. Április 10-én Kolozsváron, egy evangélikus lelkésszel beszélgetve érdekes felvilágosításokat szerez az ottani vallásfelekezetekről, az erdélyi vallásszabadságról, az erdélyi szászok helyzetéről, vagyis mindarról, ami az európaszerte oly sokáig dúlt vallásháborúk idején igen érdekes és időszerű volt. A svéd követ házigazdáival latin nyelven értekezett, ami a kiejtésbeni különbség miatt nem volt mindig zökkenőmentes.
A fejedelemség idején rendkívül élénk volt a követjárás és a diplomáciai levélváltás a fejedelmi udvar és a svéd királyság között. Az Észak- és Nyugat-Európát Konstantinápollyal összekötő fő útvonal, mint tudjuk, Erdélyen vezetett keresztül, s az utazó diplomaták szívesen időztek a fejedelem székhelyén, s megfigyeléseiket levélben közölték megbízóikkal. Erdélyben, Bethlen Gábor idején Svédországnak állandó követe volt, aki egy alkalommal azt a megbizatást kapta hazai elöljárójától, ***Axel Oxenstiernát***ól, hogy tegyen ajánlatot a fejedelemnek az európai rézpiac erdélyi—svéd monopóliummá való tételére. Meglepő ajánlat volt ez 1628-ban.
Egy másik, nem kevésbé meglepő érdekesség ***Krisztina királynő*** 1654. május 27-én Uppsalában kelt levele, amelyben arról értesíti ***II. Rákóczi Györgyöt***, hogy le fog mondani a trónról, ami június 6-án meg is történt. Ekkora nyíltság két uralkodó között, azt hiszem, manapság teljes lehetetlenség lenne.
Az akkori diplomáciai viszonyok érzékeltetésére talán elég ez az adatok tömkelegéből kiemelt két kuriózum.
Más jellegű már a következő adat: ***Johann Troester*** szebeni szász történész 1666-ban Nürnbergben megjelent Das alt und neue teutsche Dacia című könyvében először közöl finn és magyar szóegyeztetéseket. Ugyanakkor egy másik szász történész, ***Lorenz Töppelt*** géta, gót és erdélyi szász szavak egyeztetését kezdeményezi. A nyelvhasonlításon alapuló eredetkeresés akkortájt indult meg Németországban, az egyetemi tanulmányaikat ott folytató szászok és mások körében.
Thure G. Bjelken, ***XII. Károly*** svéd király naplóírója 1714-ben részletesen leírja a király Benderből Stralsundba való hazatérését. A király ezt az utat az akkori viszonyokhoz képest világrekordnak beillő gyorsasággal, 14 nap alatt tette meg lóháton és postakocsival — álnéven. Az út Bukaresten, Pitesten, Nagyszebenen, Kolozsváron és Zilahon át vezetett Pest, Buda majd Bécs felé. A lelkiismeretes naplóíró még azt is feljegyezte, hogy Kolozsváron november 9-én a király hűséges, Pompe nevű kutyája hirtelen kimúlt.
Ezt az utazást ma már egyéb forrásokból is jól ismerjük. Az ügyes fortéllyal megszervezett s kitűnően sikerült inkognitónak köszönhetően senki sem tudhatta pontosan, hogy hol van, sem azt, hogy a mindenütt felbukkanó sokszámú svéd katonatiszt közül voltaképpen melyik is a király. A svéd katonaság hazaszállítása is Erdélyen keresztül történt, s ez a helyi lakosságnak nem kis anyagi áldozatot jelentett.
XII. Károly gyors hazautazásának történelmi hátteréről érdemes talán felidéznünk, hogy a svédek Oroszország elleni támadása — amely a bujdosó ***II. Rákóczi Ferenc*** északmagyarországi és erdélyi fejedelem által tervezett, magyar-lengyel-svéd szövetség álmát is meghiúsította — súlyos vereséggel végződött. A svéd király, miután 1709-ben a poltavai csatában Nagy Péter cártól vereséget szenvedett, török területre, a Dnyeszter jobb partján fekvő besszarábiai városba, Benderbe (románul Tighina, oroszul Bengyeri) menekült. Innen próbált követei által az akkor Munkácson tartózkodó II. Rákóczi Ferenccel kapcsolatba lépni, akitől a Lengyelországon keresztül való gyors hazatérése ügyében remélt segítséget — hasztalanul. Amikor 1714 őszén egy újabb dán veszedelem híre jut el a svéd királyhoz, a fentebb már vázolt útvonalon lóhalálában rohant haza Svédországba, hogy seregét újraszervezze.
Néhány évtizeddel később, egy újabb svéd-orosz összetűzés alkalmával, amit a finn történelem „pikku viha", azaz kis harag néven jelöl, a Vaasa város melletti Laihia nevű finn faluban, 1742— 1743-ban egy moldvai katonacsapat állomásozott. Az esetről ***Israel Reinius***, laihiai evangélikus lelkész tudósít, aki annak idején svéd nyelven naplót vezetett. Ez a napló később, 1878-ban, a ***Vaasan Sanomat*** című lap május 20-i és 27-i számaiban jelent meg, gót-betűkkel szedett, szó szerinti finn fordításban. Innen tudjuk meg, hogy ebben a csapatban szerbek és magyarok is résztvettek, és hogy egy „Kisbalasch" nevű kapitány a falu templomának egy nagyocska réz gyertyatartót ajándékozott, amit az oltáron helyeztek el. A lelkész hallás után, német helyesírással jegyezte le a kétségtelenül Kisbalázs nevű kapitány nevét. Bár ellenséges csapattal érkezett finn földre, kegyes cselekedetéért neve fennmaradt az emlékezetnek.
Teleki József erdélyi gróf, 1759—1761-ben tett nyugati tanulmányútja során Párizsban tartós barátságot köt egy

Ferner B. (1724-1802) nevű svéd fizikussal, aki később Uppsalában lesz egyetemi professzor. Teleki naplójában sok szó esik kettőjük sűrű találkozásairól, közösen végzett tanulmányaikról.

1786-ban jelenik meg Kolozsváron Benkő Ferenc Magyar mineralógiája, az első magyar nyelvű ásványtani könyv. (Reprint kiadása 200 évvel később, 1986-ban jelent meg Budapesten.) Finn vonatkozása, hogy a mágnesvas lelőhelyei közt a Lappföldet (Lapland) is megemlíti. Magyar geográfia (1801-1802) című könyvével pedig a nyelvrokonság és a magyarság eredetének kérdését is bevezette a földrajz tanításba. ***Benkő Ferenc*** (1745—1816) a legendás hírű — Bethlen Gábor fejedelem által 1622-ben alapított — nagyenyedi református kollégium diákja, majd tanára volt. Nyugati egyetemeken: Jénában, Freibergben, Göttingában tanult, majd hazatérve a Bethlen-kollégiumban gyümölcsöztette gazdag tudását, ott, ahonnan annak idején Kőrösi Csoma Sándor is elindult őshazakutató, világhírű tibeti útjára. Benkő Ferenc nagy érdeme volt az anyanyelvnek szaknyelvvé való fejlesztése a természettudományban.

Gyarmathi Sámuel (1751—1830) kolozsvári orvosprofesszor és nyelvtudós az 1799-ben Göttingenben megjelent *Affinitas linguae hungaricae cum linguis fennicae originis grammatice demonstrata* című munkájával a finnugrisztika alapjait vetette meg. Az 1794-ben megjelent nyelvtankönyvét pedig megküldi a finn Henrik Gabriel Porthan (1739—1804) nyelvésznek, akit ugyanakkor barátságra és szakmai együttműködésre kér fel. Ez tekinthető az erdélyi magyar és finn kulturális érintkezés első, magánjellegű, spontán megnyilvánulásának. Ez a kezdeményezés Erdélyből indult ki, Kolozsvárról.

Személyes érintkezések erdélyi magyarok és finnek között kezdetben csak elvétve fordultak elő. Ezek sorában elsőnek tekinthető ***Orlay János*** (1770—1829) nagykárolyi gimnáziumi tanár, aki 1791-ben kivándorol Oroszországba, s miután Szentpéterváron orvosi képesítést szerez, katonaorvos és udvari sebész lesz. Orvosi gyakorlata mellett a magyar nyelv- és eredetkutatással is foglalkozik. Ennek érdekében Finnországba és a Lappföldre is elutazik. Orlay János hívja fel az akkor finn nyelvtankönyvet író ***Johann Stråhlman*** valkjärvi pap ill. lelkész figyelmét két erdélyi orvos-nyelvész honfitársa munkáira. Az egyik a fentebb már említett Gyarmathy Sámuel Affinitas... című munkája, a másik ***Pápai Páriz Ferenc*** (1649—1716) latin-magyar szótára, az 1708-ban megjelent, s azóta több kiadást is megért Dictionarium Latino-Hungaricum et Hungaro-Latinum volt. Pápai Páriz Ferenc nem csak a nyelvészetben, de az orvostudományban is úttörő volt. Ő írta az első magyar nyelvű orvosi könyvet, a Pax corporis (A test békessége) címűt, ami Kolozsváron jelent meg 1690-ben. Ezzel a tudománytörténeti szempontból is igen jelentős könyvvel a magyar orvosi tudományos nyelv alapjait fektette le.

Don Quijote és Sancho Panza
Somai Sándor (Stockholm) faszobra.

Orlay János jóvoltából tehát Johann Stråhlman Szentpéterváron 1816-ban megjelent Finnische Sprachlehre für Finnen und Nicht-Finnen című, a maga idején igen fontos finn nyelvtanának létrejötténél — talán nem túlzás, ha azt állítjuk, hogy három erdélyi orvos-nyelvész is bábáskodott.

Közben nagyot változott a világ: Finnországot, mint autonóm nagyhercegséget 1809-ben a cári Oroszországhoz csatolták. Megszűnt a svéd uralom, de hivatalos nyelvként továbbra is a svéd nyelvet használták. Az európai erőviszonyok megváltozásával a finn és a magyar nép közti hivatalos viszony is merőben új alapokra tevődött.

Erre az időre, pontosabban 1836-ra esik ***Trefort Ágoston*** (1817—1888) orosz-, finn- és svédországi látogatása. Hadd említsük meg, hogy később, 1872-ben az ő vallás- és közoktatásügyi minisztersége idején jött létre Kolozsváron a Ferenc József Tudományegyetem, és épült fel ennek a magyar tannyelvű egyetemnek a Farkas-utcai főépülete.

Az 1848-1849-es magyar szabadságharc eseményeit aggodalommal és figyelemmel kísérik a finnek. A hatalom viszont — mit sem törődve a közvéleménnyel — csapatokat küld a szabadságharc leverésére. „Gárdánk elégedetlenül indult el az igazságtalan háborúba, hiszen a katonák tudták, hogy a magyarok és a finnek unokatestvérek" — írja 1849. június 7-én egyik barátjához intézett levelében ***S. G. Elgren***, a Finn Irodalmi Társaság akkori titkára. A gárda — az orosz hadsereg kötelékében szolgáló finn csapat — felső parancsra Erdélybe indul. A Székelyföldön ekkor már a harangokból öntenek ágyúkat az önvédelemre, de a cári túlerővel szemben már semmi sem segíthet. Július 2-án a kökösi csatában elesik a híres ágyúöntő ***Gábor Áron***, a székely tűzérség megteremtője és főparancsnoka, július 31-én pedig a segesvári síkon a nagy magyar költő — Petőfi Sándor. A szabadságharc elbukik. A világosi fegyverletételkor jelen volt egy finn tiszt is, aki a szabadságharc leverése után emlékként egy nyerget hozott magával Finnországba. Dédunokája — a család régi udvarházának padlásán — a sok egyéb családi trófea között kegyelettel őrzi a nyerget, melyet nekem is alkalmam volt megtekinteni.

1849 után békésebb idők következnek, s a finnországi-erdélyi érintkezés területe mind jobban kiszélesedik, amint ezt látni fogjuk majd az elkövetkezőkben.

(Folytatjuk)

SZENT BIRGITTA

„Az a svéd személyiség, aki a legtartósabb világhírre tett szert, egy nő: Szent Birgitta. Nemcsak a középkori Svédország legismertebb alakja volt ő, hírneve kiállta az idő próbáját. Hatszáz év telt el halála óta, s még ma is minden évben tucatnyi könyvet írnak róla különféle nyelveken" — olvassuk Vilhelm Moberg **Min svenska historia, berättad för folket** (Az én svéd történelmem népszerű előadásban) című művében.

Maria Elisabeth Hesselblad kitartó munkájának köszönhetően a „Birgitta-nővérek" (svédül: **Birgittinerna**) újra élő fogalommá vált. Vadstena, Djursholm és a Falun melletti Korsnäs azok a helyek, ahol közösségeik alakultak.

Szent Birgitta földi maradványait 1373-ban visszahozták Rómából Svédországba. Amikor végső nyughelyére helyezték, az általa alapított vadstenai kolostor temploma, a Blåkyrkan falai között első ízben zendült fel a**Rosa rorans** kezdetű himnusz, melynek szövegét egykori tanítómestere, Nicolaus Hermanni írta:

Rosa rorans bonitatem,
Stella stillans caritatem,
Birgitta, vas gratiae,
Rora coeli pietatem,
Stilla vitae puritatem
In vellem miseriae.*

A himnuszt Herman Stolpe fordította, pontosabban írta át mai svéd nyelvre, megőrizve a latin vers formáját:

Ros som skimmer ger av skönhet,
Stjärneljus som skänker klarhet,
Birgitta, ur nådens kärl
Fullt av himmelsk fromhet
Hjärtats godhet, sinnets renhet,
Din dagg över våndans värld.

Birgitta 1303 körül született svéd nemesi családban. Már igen korán, tízegynéhány éves korában mély vallásos élményben volt része: megjelenni látta a szenvedő Krisztust, aki őt mintegy szószólójává választotta. „Futár vagyok, aki az ő Ura üzenetét viszi" — mondta később ő maga a küldetéséről. „Nem az én érdemem, hanem a mindenható Isten kegyelme, hogy olyasmiket mondhatok, amiket ő jelentett ki nekem."

Mielőtt azonban végleg a kijelentés tolmácsolójává vált volna, évtizedeken át világi feladatok vártak rá otthonában, az upplandi Ulvåsa törvénybírájának házában, akihez férjhez adták, s akinek több gyermeket szült. Néhány évet töltött Magnus Eriksson király udvarában is: svéd szóra tanította a francia származású Blanka királynét.

Világi foglalatosságai jelentős mértékben alakították a kijelentést közvetítő író és nevelő nyelvezetét. Istent gyakran állítja elénk nagyon is földi hasonlatok segítségével: fiókáiról gondoskodó madár, hutájában fáradhatatlanul dolgozó üvegfúvó stb. Ez az erőteljes népi nyelvezet a régi upplandi templomok falfestményeire emlékeztet, s valószínűleg azok hatását is magán viseli — hiszen ezek a képek nemcsak gyönyörködtették, hanem oktatták is a latin misét nem értő egyszerű embereket. Maga Birgitta ezt írta saját stílusáról: „Amit a köznépi ember nem ért meg, az őelőtte csak bámulatra méltó beszéd, mely nem szolgálja sem jobbulását, sem lelke épülését."

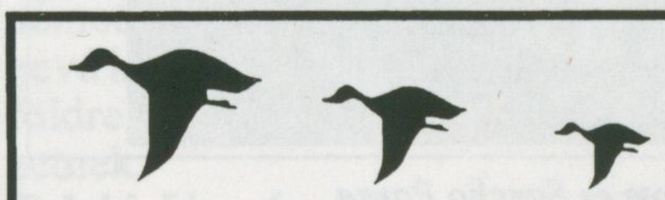
Bár híres könyve, a **Relevationes** (Kinyilatkoztatások) alapján joggal tartják a középkor egyik nagy misztikusának, Birgitta tanításai nem mindig, sőt többnyire nem „égi dolgokról" szólnak. Sokat foglalkozik azokkal a visszásságokkal, amelyek kora egyházi és társadalmi életében tapasztalt mind Svédországban, mind Európa-szerte, elsősorban Rómában. Lángoló szavakba öltöző számonkérése nem ismer kíméletet senkivel, még az egyház vezetőivel, még az egyébként hőn szeretett Blanka királynéval szemben sem.

Ugyanakkor igyekezett meghallani és megérteni a szegények és betegek panaszait, igyekezett hasznukra és javukra lenni. „Ami nekünk jutott, abból juttassunk szeretettel mindenkinek egyenlőképpen"— írta. Alázattal vetette alá magát Isten akaratának, de büszke volt kiválasztottságára; kész volt csendes visszavonultságban várni és fogadni a szent lélek ihletését, de harcosan szembeszállni is a szükséggel, a szenvedéssel, az igazságtalansággal, az elnyomással. Példája, úgy gondoljuk, napjainkban is időszerű.

Helene Müller

*Magyarul, a jelen cikk fordítása során rögtönzött tolmácsolásunkban, a Birgitta-himnusz így hangzik:

Rózsája vagy a szépségnek,
Csillaga a kegyességnek,
Óh Birgitta, tiszta nő;
Égi kelyhe az erénynek,
Szívjóságnak, nemességnek,
Világ bűnén végy erőt.

A nyárádmagyarósi György Géza és Róza tízgyermekes családja, akiknek folyamatos támogatását a stockholmi gyülekezet vállalta. (Feldőtő Sándor felvétele.)

Hogy sorsuk elviselhetőbb legyen

A keresztény könyörületesség parancsa kötelez arra, hogy segítsünk az elesetteken, a rászorulókon. Ebben a szellemben végzi feladatát egyházi közösségünk szeretetszolgálata.

Tavaly az erdélyi református egyház marosi egyházmegyéje összeállította azoknak a sokgyermekes magyar református családoknak a névsorát, amelyek messze a létminimum alatt tengetik életüket. Decemberben — Genfen keresztül — érkezett hozzánk a kérés: a listán szereplő családok közül részesítsünk hosszútávú támogatásban két sokgyermekes erdélyi családot. A kérést szeretetszolgálatunk az egyháztanács februári gyűlése elé terjesztette, ahol a **nyolc svédországi gyülekezet** képviselői egyöntetűen **nyolc család felkarolását határozták el**, abból kiindulva, hogy ezáltal minden gyülekezet pártfogásába vehet egy-egy családot. A határozatot a májusban tartott országos presbiteri konferencia is megerősítette, s ekkor sorsoltuk ki gyülekezeteink között a felkarolandó családokat.

Maki Gizella presbiter ez év júniusában meglátogatta a marosvásárhelyi **Szász Attila és Ilona hatgyermekes családját**, s a ljungbyi gyülekezet részéről 500 koronának megfelelő összeggel (kb.130.000 lejjel) gyorssegélyben részesítette őket. Jókor jött a támogatás, hiszen napokkal előtte — mert fizetésképtelenség miatt a hatóságok ki akarták lakoltatni őket — az elkeseredett családanya épp éhségsztrájkba kezdett.

A nyárádmagyarósi **György Géza és Róza tízgyermekes családját** Feldőtő Sándor stockholmi presbiter kereste fel. A helyi református lelkésztől megtudta: a traktorista apa hat éve munkanélküli, az anya tanulatlan, s a háztartást tizenhét éves lányuk, Ibolya vezeti; a család állandó pénzkeresője a juhászbojtárnak elszegődött legnagyobb gyermek, a húsz éves Géza. Megindító a családtagok között megnyilvánuló összetartás, az egymásról való gondoskodás és szeretet. Az apa bármilyen napszámos munkát elvállal, s munkájában segíti őt a család apraja-nagyja, akár annak árán is, hogy ilyenkor a gyermekek nem mennek iskolába. Feldőtő Sándor úgy értékelte, hogy a legfontosabb teendő a családot élelemhez és megélhetéshez juttatni. A magával vitt 2000 koronányi (kb. 520.000 lejnyi) összegből a közeli Marosvásárhelyen alapélelmiszereket (lisztet, olajat, cukrot, rizset, kenyeret stb.), valamint teknőket, tejeskannát, mosószereket vásároltak, s több hónapra előfizettek tejre és kenyérre. Továbbá az egyik gyermeket, Lászlót elszegődtették asztalosinasnak, s néhány hónapra előre kifizették a helyi viszonylatban is igen magas, havi 50 márkás taníttatási költséget. A stockholmi presbitérium úgy határozott: a György családot hosszú távú gyámsága alá veszi.

Szászcsávás falu a Kis-Küküllő mentén, félreeső helyen fekszik, még a térképen is nehéz megtalálni. Göteborgból László Edit presbiter kereste fel **Kiss István és Magda hatgyermekes családját**, akik szinte szégyenkezve fogadták az 1300 koronányi (kb. 340.000 lejnyi) gyorssegélyt, mely az iskolakezdés előtt álló gyermekek ruha-, cipő- és tanfelszerelésgondjain enyhített.

Biztosak vagyunk benne, hogy a többi gyülekezet is hamarosan megtalálja a segítségadás legjobb módját, és hadd hangsúlyozzuk e helyen is: e családok támogatása nem egy alkalomra szorítkozik, hanem hosszútávú odafigyelést, állandó gondoskodást igényel. Ezért jó, ha presbitereink, gyülekezeteink tagjai személyes kapcsolatba lépnek védenceikkel, s a helyszíni tapasztalatok alapján döntenek arról: miként, milyen formában segítik a rájuk bízottakat.

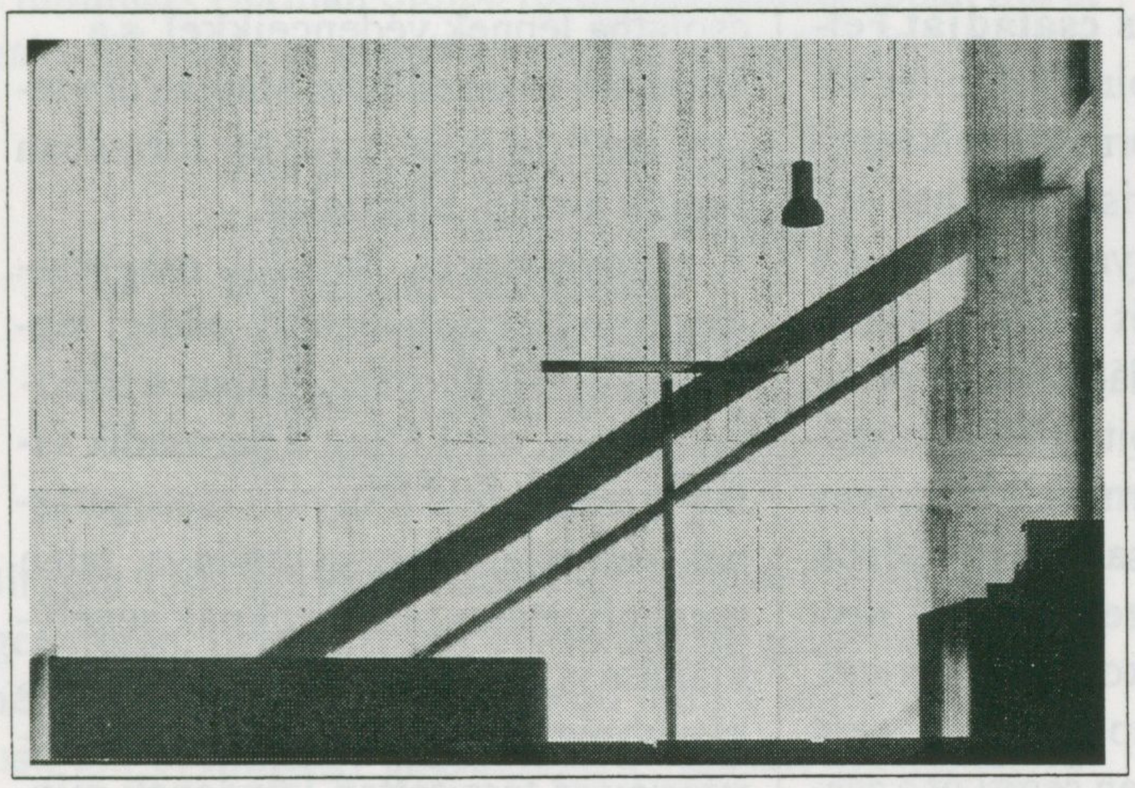
A sokgyermekes családok megsegítése Szeretetszolgálatunk eddigi legnagyobb vállalkozása. Abban a Svédországban, ahol főleg a harmadik világ országai felé irányuló támogatásnak van jelentős hagyománya, talán meghallgatásra talál azoknak segélykiáltása is, akik Európa keleti felében, kisebbségi sorsban, a társadalom perifériájára taszítottan küzdenek mindennapi megélhetésükért, egyáltalán: megmaradásukért. Ha mi sem figyelnénk rájuk, ugyan kitől várhatnánk véreink s hittestvéreink sorsának jobbrafordulását?

Kovásznay Ádám

„Egyház és kommunikáció" témával református értelmiségi tanácskozást tartottak augusztus utolsó napjaiban Balatonszárszón. A tanácskozás során elhangzottakból kiemeljük Andorka Rudolf szociológus megállapítását, mely szerint Magyarországon ma nem a gazdaság válsága a legsúlyosabb, hanem az értékek és az erkölcs válsága. A történelmi egyházak a maguk értékrendjének hirdetése, elfogadtatása révén kiutat mutathatnának ebből a válságból, ha közvetlenebbül és eredményesebben tudnának kommunikálni a társadalommal.

Ötven évvel ezelőtt, 1945-ben (pontosabban: 1945 húsvétján) halt mártírhalált Apor Vilmos, a magyar katolikus egyház győri püspöke: részeg orosz katonák lőtték le, mert védelmére kelt a püspökség épületébe menekült nőknek. A Vatikán hivatalos lapja, az **Osservatore Romano** szerint lezárult a püspök boldoggá avatási perének első szakasza, és valószínű, hogy kanonizációjára a pápa jövő évi magyarországi látogatása alkalmával kerül sor.

A stockholmi székhelyű Erdélyi Könyv Egylet (EKE) szeptember 17-én tartott évi közgyűlése alkalmából négy svédországi magyar műépítész kiállítása nyílt meg a Magyar Házban. A kiállítást Murányi Ágnes szervezte az EKE felkérésére, s részvevői Várhelyi György, Schömer Ervin, Markó László és Kelemen T. János voltak, akik saját munkáikat mutatták be fényképek, akvarellek, perspektivikus tervrajzok formájában. Várhelyi Györgynek az általa tervezett modern bergshamrai evangélikus templomról készült fényképei azt a gondolatot sugallták az **Új Kéve** szerkesztőinek, hogy a közeljövőben indítsanak cikksorozatot a lapban **Svédországi magyar templomépítők** címmel.

Részlet a bergshamrai evangélikus templomból (Stockholm). Tervezte: Várhelyi György

Három, egyre táguló körben — a Kárpát-medencében, Európában és más földrészeken — tekint szét Ábrám Zoltán marosvásárhelyi orvos és újságíró **Magyarok a nagyvilágban** című interjúkötetében azok között, akik a

KERESZTÉNY

szülőföldön is, az emigrációban is népünk megmaradását igyekeznek szolgálni. Az északi és balti térséget egy-egy dániai, svédországi, norvégiai, észtországi és lettországi magyar személyiséggel készült interjú képviseli az összesen mintegy félszáz beszélgetést tartalmazó, a székelyudvarhelyi Ablak Kiadó gondozásában az idén, 1995-ben megjelent könyvben.

Terjedelmes recenziót közölt a **Magyar Nemzet** augusztus 22-i száma Szabó A. Ferenc tollából göteborgi testvérünk, Tóth Károly Antal **Hova-tovább?** című könyvéről, amely tavaly, 1994-ben jelent meg a stockholmi Magyar Ökumenikus Önképzőkör és a Savaria University Press közös kiadásában.

Bodor Ádám 1992-ben megjelent, regénnyé szervesülő novellafüzére, a nagy sikerű **Sinistra körzet**, az 1989 előtti kelet-európai létállapot és életérzés egyik leghitelesebb szépirodalmi kifejezése. A könyv, német nyelvű kiadása után, nemrég norvégül is megjelent **Sinistra distrikt** címmel, Ove Lund fordításában, a Gildendal Norsk Forlag gondozásában.

A västergötlandi Skövde közelében, Rosenlundban élő Bertil Vallentin „bibliai botanikuskertjéről" adott hírt nemrég a svéd egyház hetilapja, a **Svenska kyrkans tidning**. A nyolcvankét esztendős hivatásos kertész évtizedek óta gyűjti és termeszti az Ó- és Újszövetségben említett növények közül azokat, amelyek elviselik a szentföldinél mostohább svéd éghajlatot, és a lap riportere szerint úgy tudja: effajta élő növénygyűjteménnyel Európában csak ő rendelkezik. Mi abban a helyzetben vagyunk, hogy pontosíthatunk, legalábbis magyar vonatkozásban, és megírhatjuk: hasonló „bibliai botanikuskert" zöldel Vácrátóton, a Magyar Tudományos Akadémia ökológiai és botanikai kutatóintézetének telkén, a Szentírásban említett mintegy másfélszáz fa, bokor, virág stb. közül ötvenkét pontosan azonosított faj példányaival.

Az észtországi Tartuban, a II. Gusztáv Adolf svéd király alapította egyetemen, 1922-ben létesítettek magyar lektorátust, egyfelől a független észt állam, másfelől az épp akkor igen aktív kulturális külpolitikát folytató Magyarország közös elhatározásából. Észtország német, majd szovjet megszállása következtében a lektorátus és a belőle kinőtt Tartui Magyar Tudományos Intézet megszűnt, s csak több mint fél évszázaddal később, 1993-ban alakult újra.

MŰVELŐDÉS

Az igéretes kezdetet Pomozi Péter finnugor-olasz szakos tanárnak a lektorátus élére való kinevezése, a magyar nyelv oktatásának megindulása, a **Tartui Magyar Füzetek** kiadása, a **Kis magyar irodalmi antológia** című kétnyelvű kiadvány megjelenése jelzi.

Vilnius, a litván főváros közelében, Trakai községben él a balti térség egyik legkisebb nemzeti és vallási kisebbsége, a mindössze 260 lelket számláló **karaim** nép. Nyelvük a krími tatárnak egy, a sokszáz éves különélés folytán erősen elváltozott dialektusa, vallásuk pedig egészen egyedülálló: az Ószövetség mózesi könyveire és a tízparancsolatra alapozott istenhit és erkölcstan. A zsidóktól a Talmud, a keresztényektől az Újszövetség elvetése, pontosabban el nem fogadása különbözteti meg őket — adja hírül október 1-i, vasárnapi számában a helsinki svéd napilap, a **Hufvudstadsbladet**.

Harmincöt éve áll fenn és működik a bécsi Bornemisza Péter Társaság, a nyugat-európai magyar emigráció egyik legrangosabb kulturális fóruma, a politikailag sokfelé tagolt összmagyarság művelődési — mindenekelőtt irodalmi — kapcsolatainak nem annyira intézményi, mint inkább lelki központja. Létrejötténél Illyés Gyula és Cs. Szabó László bábáskodott, s szervezője és vezetője a kezdetektől a mai napig Szépfalusi István evangélikus lelkész, szociológus és közíró. A Társaság harmincöt éves történetét a Magvető Könyvkiadó gondozásában, az osztrák szövetségi kancellária és a magyar nemzeti kulturális alap támogatásával megjelent díszes album, a **Találkozások Európával 1960—1995** foglalja össze, amelyet Szépfalusi István rendezett sajtó alá. — Itt említjük meg, hogy Szépfalusi Istvánnak az idén saját kötete is megjelent **Murteri kövek** címmel a budapesti Héttorony Könyvkiadónál. A kötet interjúkat, cikkeket, különféle kulturális alkalmak során elhangzott beszédeket tartalmaz, s többek között a Bornemisza Péter Társaság munkájába is betekintést nyújt.

Sokadik kiadásban jelent meg az idén, 1995-ben is — az auschwitzi láger felszabadulásának ötvenedik évfordulóján — a stockholmi Göndör Ferenc **A-6171. Ett judiskt levnadsöde** (Egy zsidó életsors) című önéletrajza. A könyv, amely 1928-tól, születése évétől 1949-ig, a Nyíregyháza melletti Újfehértótól Svédországig követi a szerző, az A-6171 számot viselő egykori auschwitzi fogoly életét, több szempontból elemezhető és méltatható. Mi itt azt a vonatkozását emeljük ki, melyet legtalálóbban a hit és az ima megtartó erejéről szóló, egyetemes érvényű bizonyságtételnek lehet nevezni.

Emlékülést tartottak október 1-én az ún. zsidó emancipációt — a zsidó vallás és a zsidó vallásúak egyenjogúságát — kimondó törvény elfogadásának századik évfordulója alkalmából a budapesti Zsidó Hitközség dísztermében, országgyűlési képviselők és keresztény egyházi személyek részvételével. Schweitzer József főrabbi beszédében megemlítette, hogy az emancipációs törvényt az 1848-49-es szabadságharc idején alkotta meg az akkori országgyűlés, az elsők között Európában — a szabadságharc leverése után azonban a törvény nem léphetett életbe, s „feltámasztása" közel fél évszázadig, 1895-ig késett.

1993-ban jelent meg, az idén jutott el szerkesztőségünkbe Lauri Pohjanpää finn szerző **Bizonyságtevők fellege** című, **Egyháztörténeti arcképcsarnok** alcímű könyve, amelyet a Turkuban élő Molnár Rudolf nyugalmazott evangélikus lelkész fordított magyarra, és az Evangélikus Országos Múzeum adott ki Budapesten. A finn nyelven először 1946-ban megjelent könyv mintegy száz remek kis esszét tartalmaz kb. ugyanannyi olyan történelmi személyiségről, akik gondolataikkal, tetteikkel, munkásságukkal, egyszóval életükkel tovább építették a kereszténység két évezredes szellemi és erkölcsi „erős várát". Számunkra különösen jóleső azt az egyetlen magyar tárgyú esszét olvasni, amely „a középkor legkedvesebb szentjéről", Árpádházi Szent Erzsébetről, IV. Béla királyunk (uralkodott 1235—1270 között) lányáról szól. S különösen tanulságos és hasznos olvasmányok azok az esszék, amelyek a hit északi fáklyavivőit mutatják be — a IX. században élt Ansgar püspököt, akit „észak apostolának" is neveznek, a XIV. században élt Szent Birgittát, a róla elnevezett női szerzetesrend alapítóját, a XVI. században élt Olaus Petri svéd és Michael Agricola finn reformátort.

Párizs tizennyolc evangélikus gyülekezetének egyike a svéd gyülekezet, amely az 1900-as évek elején épült Svenska Sofiakyrkan falai között tartja istentiszteleteit. E mai gyülekezet elődje fontos szerepet játszott a franciaországi protestantizmus meglehetősen viharos történetében. Janine Driancourt-Drouet kutatónő szerint, aki nemrégen átvizsgálta a párizsi svéd és dán követségek, valamint a felügyeletük és védelmük alatt működő hajdani evangélikus gyülekezet 1679—1810 közötti irattárát, a svéd és dán kápolna lelki és sok esetben fizikai menedéket is nyújtott az üldözött francia hugenottáknak, miközben lelkészei anyanyelvű istentiszteletekkel szolgáltak a Párizsban élő protestáns külhoniak — németek, hollandok, északiak — számára. A protestánsok helyzete furcsa módon nem a jogaikat korlátozó, de elismerő nantes-i ediktum (1598) visszavonása után fordult a legrosszabbra, hanem a

forradalom alatt, amikor III. Gusztáv svéd király kísérlete a francia monarchia megmentésére oda vezetett, hogy a forradalmi kormányzat minden protestánsban, főleg pedig minden svédben és dánban potenciális ellenséget gyanított. A gyülekezet ennek dacára egészen Napóleon császárrá koronázásáig folytathatta tevékenységét, amikor aztán a minden tekintetben központosító és egységesítő hatalom betiltotta.

A velencei filmfesztivál művészeti igazgatójának baloldali, vallásellenes beállítottsága miatt nem került a versenyfilmek közé, de számos elismerésben és különdíjban részesült Mészáros Márta új alkotása: **A hetedik szoba** (szimbolikus értelemben az a hely, ahol eljutunk igazi önmagunkhoz). A film Edith Stein lengyel karmelita szerzetesnőnek, az ismert katolikus filozófusnak állít emléket, akinek származása miatt a második világháború idején egy náci haláltáborban kellett elpusztulnia. A lengyel-olasz-magyar koprodukcióban készült film női főszerepét Maria Morgenstern bukaresti színésznő játssza.

Hét és fél évszázada, 1248-ban tartottak utoljára katolikus zsinatot Svédországban — jegyezte meg az 1995 októbere első hetének végén befejeződött vadstenai római katolikus zsinatról tudósító svéd lapok némelyike. A zsinat, amelyet Hubertus Brandenburg püspök hívott össze, s amely — megszakításokkal — heteken át ülésezett, megvizsgálta a skandináviai katolikus egyház szerepét az ezredforduló előtti évtizedben, kijelölte az időszerű feladatokat, s határozatot hozott jó néhány olyan kérdésben, amelyben eddig bizonytalanság uralkodott (például a más vallásúakkal összeházasodottak vagy újraházasodottak joga a szentségekhez). A zsinatot záró szentmisén részt vett Csuzdi Illés atya, a Svédországi Magyar Katolikus Misszió lelkésze is.

Az egyházi közösségünk által patronált Stockholmi Magyar Ökumenikus Önképzőkör hagyományos nyári kulturális tábora az idén Lászlóffy Aladár kolozsvári költőt és esszéírót látta vendégül a tångagärdei gyülekezeti házban. A táborban elhangzott előadások, viták közös mottója a **Túlélés — megmaradás** fogalompáros volt, amelyről Vánky Anna, az Önképzőkör elnöke, többek között a következőket mondta megnyitó előadásában: „Amikor tavaly elhatároztuk, hogy 1995-ös táborunk programjának ezt a címet adjuk, nem gondoltuk, hogy e szavak jelentősége még csak nőni fog az idénre. S talán hosszas töprengés után sem találnánk időszerűbb témát, ha népünkre, nemzetünkre gondolunk, mint az, hogy megmaradni testben és lélekben — ez a legfontosabb." A tábor délutáni áhítatain Cseri Kálmán budapest-pasaréti református lelkész prédikációit hallgatták a résztvevők hangszalagról; a vasárnapi istentiszteleten lidköpingi testvérünk, Szigethy Sándor evangélikus lelkész szolgált.

„Itt az ideje, hogy a svédek újra felfedezzék Közép-Európát" — mondja Nicolaus Rockberger, a **Centraleuropas renässans. Från Habsburg till Visegrád** (Közép-Európa reneszánsza. A Habsburg-háztól Visegrádig) című könyv szerzője. Peter Elmlund újságíró többek között ezt írja a könyvről: „Csupán 1989 után, a berlini fal leomlásakor fordult figyelmünk újból Közép-Európára, melyet a két világháború előtt tulajdonképpen két államalakulat alkotott: a nagykiterjedésű Németország, valamint Ausztria-Magyarország, mely akkor magába foglalta a mai Ausztriát, Csehországot, Szlovákiát, Magyarországot, Szlovéniát, Horvátországot, Bosznia-Hercegovinát, továbbá Szilézia egy részét és Erdélyt. Ez az összefüggő egység a századelőn kulturális, tudományos és gazdasági fejlődésének csúcsán állt, s az Atlanti-óceántól ill. a Balti tengertől az Adriáig terjedt. Sorsát a pánszláv birodalom létrehozásáért törtető, ezért a szerbeket minden időkben (ma is) fenntartás nélkül támogató Oroszország, s ennek a közép-európai egység erejétől tartó francia, angol, amerikai szövetségesei pecsételték meg, melyek egy — Ausztria-Magyarországot és Szerbiát érintő — helyi konfliktust (az első) világháborúvá terebélyesítettek, majd a második világháború után épp e területen át vonták meg az Európát kettéválasztó embertelen határvonalat, a hírhedt vasfüggönyt. Rockberger, aki a térség, s benne kiemelten a Habsburg birodalom történetét az 1500-as évektől az összeomlásig, 1919-ig kíséri, nem téved el a múlt adathalmazában. A mát figyelve a jövőbe tekint: Közép-Európa népeiben hatalmas vágyakozás él az egyesült Európa iránt, hiszen e népek számára az európai közösség — közép-európai szinten — nem is olyan régen még valóság volt. A nemzetállamok alkotta Európai Közösség — sokszor terméketlen kompromisszumokban megfeneklő — gondolatával szemben Rockberger alternatívaként az egykori Ausztria-Magyarország modelljét hozza fel, s követendő példaképül ajánlja azt az összeurópai törekvések mai képviselőinek figyelmébe."

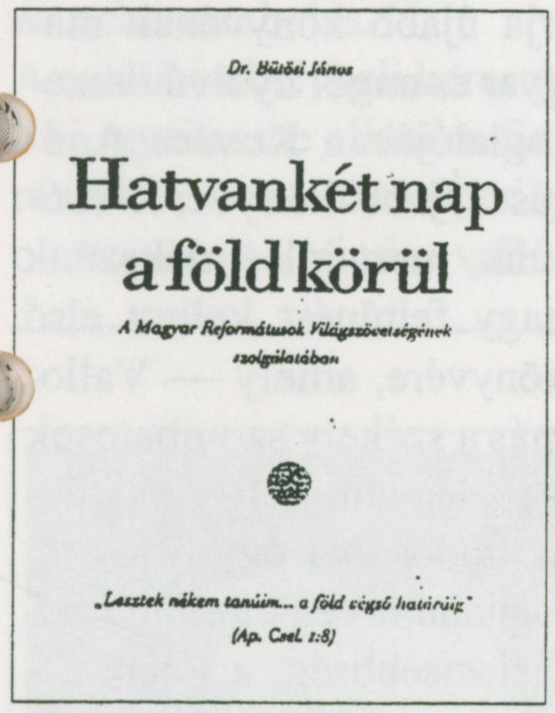
A Stockholmi Magyar Ökumenikus Önképzőkör 1995. **november 22-én, szerdán este 19.00 órakor** tartja legközelebbi találkozóját, melynek keretében (19.30-tól) az előbb ismertetett könyv szerzője, Közép-Európa kiváló ismerője, Nicolaus Rockberger történész-professzor tart előadást svéd nyelven, majd egészen friss erdélyi útjáról is beszámol.
Az előadást megelőzően (19.00—19.30 óra között) az Önképzőkör javára több értékes festmény, grafika, kézimunka kerül árverésre.
Minden érdeklődőt, svéd barátokat is szeretettel vár

az Önképzőkör vezetősége

Három protestáns könyvről

Szórványmissziós úton

(Dr.Bütösi János: **Hatvankét nap a föld körül a Magyar Reformátusok Világszövetségének szolgálatában.** Mediant Kiadó. Budapest, 1994.)

Az 1994-ben alakult Magyar Reformátusok Világszövetsége (MRVSZ) nem egyház, de nem is világi szövetkezés, hanem a magyar reformátusok szövetsége egymással és Istennel a Krisztus vére által. A Magyar Reformátusok Világszövetsége a nehézségek ellenére is vállalja azt a krisztusi magyarságot, amely küldetésében, misszióban, felelősségben éli meg az evangéliumot.

A MRVSz kiadványsorozatának első kötete a szervezet első elnöke, dr. Bütösi János ny. amerikai püspök és debreceni teológiai tanár tollából származik, s a szerző szavaival élve „rendhagyó műfaj". Mottója az Ap Csel 1, 8: „Lesztek nékem tanúim... a föld végső határáig". Bütösi elnök úr bibliával a kezében és Isten igéjével az ajkán, prófétai elkötelezettséggel s korát meghazudtoló frisseséggel 1993 őszén azért látogatta körbe négy kontinens (Latin-Amerika, Dél-Afrika, Ausztrália, Észak-Amerika) magyar protestánsait, hogy „végül, testvéreim, örüljetek, állítsátok helyre a jó rendet magatok között, fogadjátok el az intést, jussatok egyetértésre, éljetek békességben; akkor a szeretet és békesség Istene veletek lesz"(2 Kor 2, 4).

A diaszpóra elvárja, hogy gondjai megértésre, s ha lehet, orvoslásra is találjanak, de kisebb-nagyobb közösségei magukra hagyatottságukban feladatuknak egyedül megfelelni nem tudnak. Bütösi elnök úr könyve beszámol a nagyvilágban élő magyar reformátusok és evangélikusok problémáiról, érintve a katolikusok gondjait is, s felvázolja a lehető megoldásokat. A református és az evangélikus diaszpóra párbeszéde sok kérdésben jelenthet segítséget, ezt a nyugat-európai tapasztalat példázza. Fontos a szórványmagyarság s az anyaország (Magyarország és az utódállamok) sokféle kínnal küzdő viszonyát is tisztázni, jelzi a beszámoló, elsődlegesnek tartva az összetartozás tudatára épülő, összetartásra nevelő kölcsönös anyagi és lelki-szellemi segítségnyújtást. E tekintetben jogos az igény a Magyarországi Református Egyház missziói elkötelezettségére: arra, hogy felelősségét ne csak a cigánymisszióra, hanem a kisebbségben és a külhoni szétszórtságban élő magyar reformátusok evangélizálására is kiterjessze.

Bütösi elnök úr látogatása a távoli égövek alatt élő testvérek között „felkavart, de gyógyított is bennünket" — állapítja meg egy kommentár a felkeresett hívek részéről. „Apostol volt köztünk, aki tekintéllyel szólt. Tőle mindent elfogadnak, a szidást is. Mert érzik a szeretetet, a bölcsességet, az élettapasztalatot."

1991-ben volt a magyar reformátusok második világtalálkozója. Isten velünk kötött szövetségének szüntelen megújítása a tétje a harmadik VT-nak is, amelyet 1996 augusztus 3—10. között tartunk Partium és Erdély színhellyel, de a társrendezvények sorozata az egész Kárpát-medencére kiterjed. Lelki előkészítése, Isten áldó tetteinek felmutatása már 1994 óta folyik. Az újabb VT központi témája a Zsolt 90, 1: „Uram, Te voltál hajlékunk nemzedékről nemzedékre", s úgy érezzük, ez nemhogy ellentétben állna, hanem még összhangzik is azzal, hogy a VT-ra éppen a honfoglalás 1100-ik évfordulójának megünneplése idején kerül sor. Az egyetemes kereszténység életének e jellegzetesen magyar mozzanata nem jelent sem felekezeti, sem nemzeti elkülönülést, sőt ökumenikus alapon szolgálja az egységet. Ez az elv vezérelte a MRVSz elnökét is hosszú és fáradságos, de gyümölcsöző missziós útja során, amelynek egyik közvetlen eredménye lesz az I. Diaszpóra Világtalálkozó megszervezése, illetve megtartása — mindössze néhány nappal a „nagyobb" VT után, 1996 augusztus 14—16. között, Bácsalmáson.

De közvetlen eredménye maga az itt recenzált könyv is, mely evangéliumi tartalmával együtt olyan izgalmas útleírás, hogy lehetetlen nem egyfolytában végigolvasni.

Békássy N. Albert

Prédikátor a 16. századvégen

(Bencze Imre: **Magyari István sárvári prédikátor élete és munkái.** Az Evangélikus Országos Múzeum kiadványa. Budapest, 1995.)

A könyvben szereplő illusztrációk Magyari István műveinek korabeli, a tizenhetedik század első éveiben készült kiadásait és azoknak fedőlapjait ábrázolják, melyek Manlius János szombathelyi nyomdájában láttak napvilágot. Mai szemmel kezdetleges nyomtatásnak tűnnek, amatőr összeállításban, egyenetlen betűkkel, s ezek ha elriasztóan hatnak is az olvasóra, a könyvekbe foglalt írások egy olyan kitűnő szerző-egyéniségre vallanak, akinek személyisége kutatók egész sorát foglalkoztatta már.

Magyari Istvánról konkrét adatok csupán 1594 és 1604 között vannak. Miközben Bencze Imre — könyvének első felében — detektívmunkát végezve felvázolja Magyari István valószínú életrajzát, mintegy 35-40 esztendőnyi életét, egyben megeleveníti az olvasó előtt a kort, és feltárja annak politikai, egyházi és szociális problémáit, a török veszedelem és a Habsburgok hatalmi törekvései között sínylődő magyar nemzet helyzetét.

A fennmaradt egyházi jegyzőkönyvekből bepillantást kap az olvasó a lutheránus egyház akkori felépítésébe, a gyülekezeti rendtartásba. 1598-ban Magyari István Sárváron a dunántúli egyházkerületben supremus senior (főesperes) lett, s püspök hiányában ő végezte a püspöki teendőket.

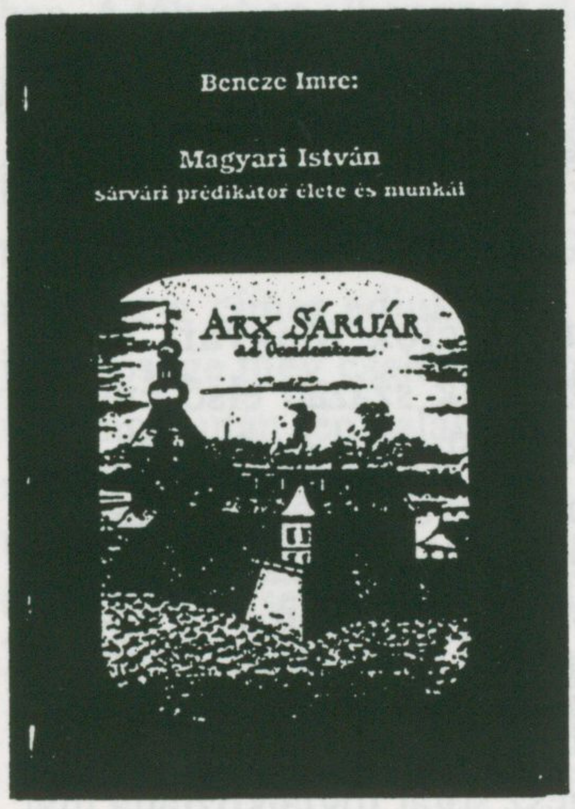
A könyv második felében Bencze Imre — aki szintén lutheránus lelkész — az író-prédikátor kolléga munkásságát ismerteti, majd teológiai, irodalmi és történelmi szempontokból értékeli azt.

Magyari István első munkája fordítás csupán. Joachim Beust latin nyelven írt művét **Kézbeli könyvecske a jó és boldog meghalásról** címmel fordította le (1600). A könyvecske tanácsadás akar lenni a keresztyén élet olyan vitelére, amely felkészít az örökéletre, és egy — az örök élet reményében és hitében fogadott — boldog meghalásra. Magyari István egyébként az igehirdetéseihez kiválasztott bibliai locusokat is latinból fordította.

Második könyve — **Az országokban való sok romlásoknak okairól** (1601) című — immár saját szerzemény. Politikai, erkölcsi és szociális problémákra hívja fel a figyelmet, és gyakorlati megoldásokat is javasol. Könyvének egy részét a szakirodalom hadászati tanulmányként is említi. De ugyancsak hitvallást tesz lutheri meggyőződéséről, melynek védelmében a jezsuita Pázmány Péterrel nyilvános hitvitát is folytatott.

Harmadik könyve azoknak a prédikációknak a gyűjteménye, melyeket patrónusának, a lutheránus Nádasdy Ferencnek halála kapcsán fogalmazott, és temetésén, illetve azután mondott el (1604).

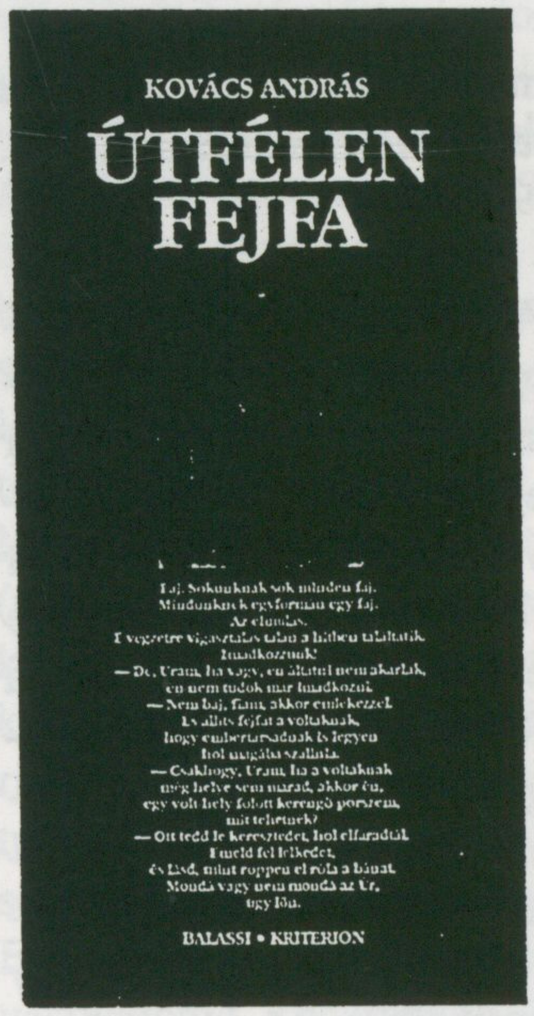
Az ellenreformáció, valamint a lutheri és kálvini szétválás feszültségeiben az emberek hitoktatásra, vigaszra és erkölcsi útmutatásra szorultak. Magyari István könyvei többek között ezt is szolgálták. Bencze Imre befejezésül így fogalmaz: „Magyari István sárvári prédikátor-senior a lutheri reformáció felismert igazságainak megalkuvást nem ismerő oltalmazója és továbbvivője", aki nemzete sorskérdéseire kereste a megoldást. Mondanivalója 400 év után is aktuális.

Pitlik Pálházi Katalin

Rekviem egy kisebbségért

(Kovács András: **Útfélen fejfa**. Erdélyi Lajos fényképeivel. Balassi Könyvkiadó — Kriterion Könyvkiadó. Budapest — Bukarest, 1995.)

„Az erdélyi szombatosság a reformáció különös elágazása, amely a korabeli hitújítás végletes radikalizálódásának hatására sarjadt" — írja újabb könyvének magyar és angol nyelvű összefoglalójában Kovács András. Újabb könyvéről szólunk, mert jól emlékszünk nagy feltűnést keltett első könyvére, amely — Vallomás a székely szombatosok perében címmel — egy évszázadok óta egyre fogyó, napjainkra végleg eltűnő vallási kisebbség, a Péchi Simon tanait követő székely egyistenhívők vagy „zsidózók" utolsó előtti tragédiájának, 1944-es deportálásuknak állít emléket. Itt ismertetett kötete az immár csak Bözödújfalu lakosaira zsugorodott közösség utolsó tragédiájáról szól.

Péchi Simon, Bethlen Gábor erdélyi fejedelem kancellárja, a reformátorok többségéhez hasonlóan nem új vallást akart alapítani, hanem „az ősi tiszta hithez" akarta visszavezetni kortársait. Mint Luther, vagy mint maga Jézus, aki így fogalmazta meg küldetését: „Nem azért jöttem, hogy eltöröljem a Törvényt, hanem hogy betöltsem azt." Ez a szándék munkált a katolicizmustól az unitarizmusig jutó Dávid Ferencben, a kétségtelenül legnagyobb erdélyi reformátorban is, akárcsak követőiben és meghaladóiban, például Eőssi Andrásban, a szombatosság első erdélyi ideológusában, akinek szenvedélyes igazságkeresése nagy hatással volt Péchi Simonra. Kovács András azonban meggyőzően mutatja ki, hogy a szombatosság székelyföldi elterjedésében egy másik, világi tényező is fontos szerepet játszott — s ez nem volt egyéb, mint „az ősi székely szabadság" megőrzésének, illetve visszaszerzésének, visszaállításának vágya. Hogy a tiszta hit lelki és a szabadság társadalmi igénye egymásra talált és egymást erősítette, az természetes: így történt ez Nyugat-Európában is, ahol a hitújítás a polgári szabadság kivívására való törekvéssel fonódott össze.

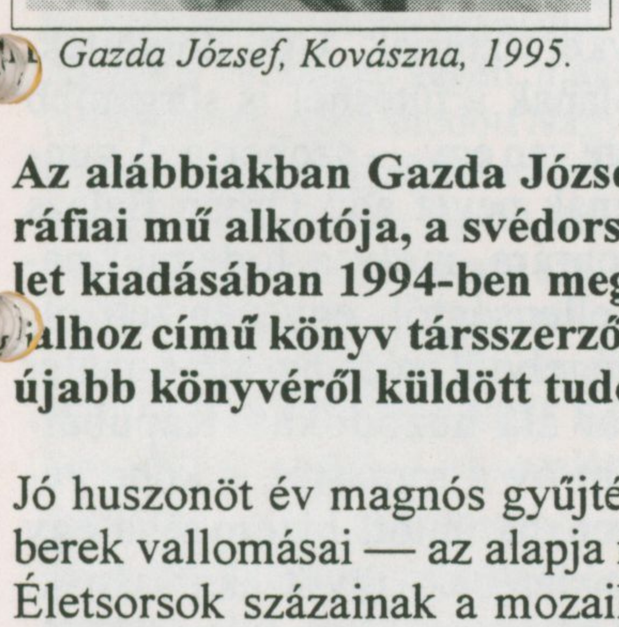
Itt nincs terünk annak a felvázolására, hogyan nőtt ki a Dávid Ferenc-féle unitarizmusból a szombatosság, hogyan vert gyökeret és hogyan terjedt el a két Küküllő vidékén, hogyan keveredett az ószövetségi és a későbbi

rabbinisztikus zsidó tanokkal (anélkül, hogy született zsidó szereplői lettek volna a folyamatnak), majd hogyan fedezte fel a székely „zsidózókat" a született zsidóság — igen későn, alig a múlt század vége felé. Nincs terünk annak a felvázolására sem, hogy az eleve kis területen, kis lélekszámban élő erdélyi szombatosok hogyan és miért fogyatkoztak meg az évszázadok során annyira, hogy a második világháború idején gyakorlatilag már csak Bözödújfaluban alkottak közösséget. Minderről részletesen tudósít Kovács András két könyve. Azt viszont hadd mondjuk el itt is, hogy a székely szombatosokat két történelmi sorscsapás törölte le Erdély vallási térképéről: a deportálás és a falurombolás.

Az előbbi a helybeli keresztény közösségek minden mentési igyekezete ellenére fizikailag semmisítette meg egy részüket, a túlélőkbe pedig az üldözöttség pszichózisát oltotta, amit a minden vallással szemben ellenséges kommunista rendszer később csak erősített. Az utóbbi pedig a falut számolta fel, azt a kis erdélyi Jeruzsálemet, amelyben a székely szombatosok utolsó közössége élt: Bözödújfalu egy gazdasági szempontból értelmetlenül, kizárólag politikai célból felhúzott völgyzáró gát mögöttes területén víz alá került, csak temetődombja besüppedt sírjai és mohos fejfái maradtak meg belőle. Erről szól Kovács András második, már címével is erre a temetőre utaló könyve, míg a mintegy tíz éve megjelent Vallomás az első sorscsapás emlékét idézi fel.

„A hitet még családi örökségként megtartók utolsó képviselői is kihaltak immár, vagy szétszóródtak a nagyvilágban" — írja a könyv már idézett összefoglalójának végén a szerző, vagy ahogyan ő maga nevezi magát: a székely szombatosok végnapjainak még élő tanúja.

Veress Zoltán

Gazda József, Kovászna, 1995.

MIK TÖRTÉNTEK, JAJ, MIK IS TÖRTÉNTEK

A kisebbségi magyarság kollektív sorstörténete

„Ne hol ül, ne hol ül az Úrjézus Krisztus, siralmas kertjébe, arany karszékibe, térdig vérbe, könyökig könnybe, aranyhajszála leeresztve, Szentlelke ürülve. Odamene szent Lukács evangélista. Kérdi: Mit sírsz, mit sírsz Úrjézus Krisztus? Siralmas kertedbe, arany karszékedbe térdig vérbe, könyökig könnybe, aranyhajszálad leeresztve, szent lelked ürülve. Hogyne sírnék, hogyne sírnék szent Lukács evangélista. Mikor az atyám előtt el vala végezve, hogy a zsidók üldöjzenek, keresztfára feszítsenek, kéregvel, epével itassanak, tövisfán megkoronázzanak. Menj el szent Lukács evangelista fekete fődnek főd színjire, hírdessed az én keserves koronaviselésemet!" (Népi ima-gyűjtésből)

Az alábbiakban Gazda József író — számos szociográfiai mű alkotója, a svédországi Erdélyi Könyv Egylet kiadásában 1994-ben megjelent Kövek egy siratófalhoz című könyv társszerzője — kiadás előtt álló legújabb könyvéről küldött tudósítását közöljük:

Jó huszonöt év magnós gyűjtése — megszólaltatott emberek vallomásai — az alapja munkámnak.

Életsorsok százainak a mozaikkockái, egy nagysodrású szociográfiává, dokumentumregénnyé (nevezzük így!) állnak össze, formálódnak, amolyan *történelem alulnézetből*-lé, mely kis emberek sorsából, a hétköznapok apró eseményeiből építi meg a határokkal szétszabdalt magyarság kollektív sorstörténetét. A század elején fog kezdődni a könyv, az Osztrák-Magyar Monarchiában, a ma 95-100 évesek generációjának a születésénél, gyermekkoránál, azok emlékeinél. Ez a generáció végigélte a századot, ott volt a kivándorlók, az „amerikások" között, ott szenvedett Galíciában majd Doberdónál, 16-ban elmenekült a betörő román seregek elől, 18-19-ben harcolt a vörösök között vagy a vörösök ellen, a kommün mellett vagy a kommün ellen, s hat-nyolc évi távollét után vetődött haza a messzi szibériai fogolytáborokból, vagy a közeli hadszínterekről elvesztett, elidegenített hazájába. Aztán szeretett, házasságot kötött, majd ütlegek között tanulta a kisebbségi sorsot. Szétrebbennek a fonóházak, a kerítéseken keresztül menekülnek a fiatalok, akiknek nem szabadna magyar népdalt énekelniök, hagyományos táncaikat járniok. Megelevenedik az élet, katonáknak mennek az újabb felcseperedettek, munkaszolgálatra (koncentrára) viszik a háborús veteránokat, családok alakulnak, gyermekek születnek s eszik az anyanyelvi oktatástól megfosztottság keserű kenyerét. A burgenlandiak már időnap előtt belekóstolnak a hitlerizmus „megváltó" eszméjébe, majd a második világháborúnak az emberiségre zúdított kínszenvedései következnek. A történelem útján, közösségeink sorában ott menetelnek a zsidóság képviselői is, menetelnek a meghurcoltatásukba, sokan a halálukba. Galícia, a Don-kanyar, Sztálingrád és Odessza ostroma, Auschwitz és Buchenwald, a dél-erdélyi és észak-erdélyi magyarok és románok fordított sorsa, megpróbáltatásaik (a párhuzamosság kedvéért néhány román, szász, sváb

sorstárs is szerepel a könyvben), a „visszatért" felvidékiek és délvidékiek, majd a Tito partizánjai és a mánisták vérengzései, a front utáni fogolytáborok, Földvár, Foksán és Szibéria, a „kollektív bűnössé" nyilvánított felvidékiek és egyetlen „bűnükért", magyarságukért meghurcolt kárpátaljaiak, erdélyiek, a kitelepítettek és deportáltak, itthon a 46-47-es szárazság, a moldvai csángómagyarság tiszavirág-életű eszmélése és magábafojtása, az újabb megpróbáltatások, az újrakezdett majd ismét megzabolázott élet, a Duna—Fekete-tenger csatorna, internálótáborok, a „falu átalakításának", a kollektivizálásnak a megrázkódtatásai, gazdasági következményei, az internálótáborokba taszítottak, otthonuktól megfosztottak szenvedései az önállóságát és önmagát elvesztett „rendtartó-megtartó" falu szétzilálása, az élet átalakulása, az erkölcsi romlás, a hagyományos értékrend felbomlása, elveszejtése, lelkek, életek pusztulása, a fokozódó szórványosodás, a nemzettest csonkuló sorvadása. Aztán 1989 és annak következményei, az újabb csalódások. Az öregedő, megöregedett, önmagába hullott, a pusztulás peremére sodródott, de a haláltusája közepette is élni akaró nemzet...

Mindehhez közel ezer emberrel mondattam magnóra az életét, sorsát, mindazt, ami vele történt, aminek részese vagy szemtanúja volt, s ami a lelkében ment végbe. Tulajdonképpen az anyaggyűjtést befejeztem volna eredeti elképzelésem szerint 1962-ig, a régi falunak a kollektivizálással való felbomlásáig követte volna könyvem az emberek sorsát, de beleszólt a történelem, a kört ki kellett szélesítenem, az eseményeket tovább kellett pergetnem napjainkig, hogy kerekké kerekedjék a „száz év magány" sorspanoráma.

Tervezett könyvem magnós dokumentum-sorozatom, népi szociográfia-trilógiám harmadik része lenne — az első kettő: **Így tudom, így mondom**, Kriterion, 1980; **Mindennek mestere**, Püski, 1993 —, melyet a **Mik történtek, jaj, mik is történtek...** lehetséges címmel, illetve **A kisebbségi magyarság kollektív sorstörténete** alcímmel kívánok megjelentetni.

A több mint 75 íves kéziratot kitevő, két vaskos kötetre tervezett munkám a millecentenáriumra kellene hogy megjelenjen a Püspi Kiadó gondozásában, s talán a nemzet önmagába való tekintésére igen jó alkalmat nyújtana. Körülbelül 200-300 fekete-fehér fotó — dokumentumfotó — gazdagítaná, mint illusztratív anyag, a könyvet... A kiadás — úgy tűnik — előfizetéses alapon gyűjtött tőkével valósítható meg. Ehhez teszek erőfeszítéseket...

Gazda József ez év decemberében, legkésőbb jövő év tavaszán látogat el Svédországba, ahol felkeresi magyar gyülekezeteinket (s remélhetően világi egyesületeinket is), és írásainak, említett könyvének ismertetése mellett az emigrációban élők körében következő könyvéhez gyűjt anyagot. A millecentenáriumra készülő nemzet önmagába való tekintésére igen jó alkalmat adó új kötetét, nemkevésbé előadásait nagy érdeklődéssel várjuk. [ ]

A fölösleg szükséges voltáról

Ha okos szóra, bölcs tanításra volt szüksége, a Bibliát, esetleg a csíziót ütötte föl az egyszeri ember. Ma könyvtárnyi szakirodalom, rádió- illetve tévéműsorok igazgatnak, valahogy el ne vesszünk a motorizált, komputerizált rengetegben, rohanásaink sűrűjében szem elől ne tévesszük a célt, amiért rohanunk. (Ha ugyan van finalitása az emberi létnek, s nem Madáché az igazság: „az ember célja a küzdés maga".)

Egy, a közelmúltban közvetített televíziós műsorból azt a következtetést vonhatta le a szóból értő hallgató, hogy a valamirevaló huszadik századi ember a **sikeres** ember. Poros, vidéki naivitásom is megmosolyogná, ha valaki e sikert az érett bölcsességben, családi boldogságban, kiegyensúlyozott, harmonikus egyéniségben keresgélné. A „siker", e mitikussá vált fogalom, pontosan azt takarta a fennebb említett forrásanyagban is, amire bármely, ilyen „szakirodalmakon" nevelkedett kortársunk gondolna a hallatán: pénzre, hatalomra, s az azzal járó „földi paradicsomra". Sikertelen, de megtérni vágyó tévénéző útmutatást is kapott, miként találhat rá az „igaz" útra. Csupán fontos és kevésbé fontos teendői közt kell megtanulnia különbséget tenni — hangzott a prófécia. Eszerint léteznek sürgős és fontos elfoglaltságaink, amelyek hierarchikusan fölötte állanak a fontos, de nem sürgőseknek. Ezek után következnek a sürgős, de nem fontos teendőink, és legvégül azok, amelyek nem sürgősek és nem fontosak. E szilárd logika, s a belőle építkező rendszer egy pillanatra belehökkenti a lelket a hallgatóba, s hirtelen azt is beláttatja vele, félórája olyasmivel tölti az idejét, ami nem fontos és abszolúte nem sürgős. Az egyszerű értékelmélet azonban tovább dolgozik, s tudatában fölkiáltójellé változtat egy kérdőjelet.

Négy-öt éve már, hogy egy erdélyi kisváros gimnáziuma teherautónyi ruhaneműt kapott svájci segélyszállítóktól. A szállítók azt várták, hogy az áruba bocsátott küldemény bevételéből a város korszerűsíti majd a 200 éves unitárius gimnázium központi fűtését. Szép pénz gyűlt össze, de a summát — svájci barátaink megrökönyödésére — nem a létfeltételek elfogadhatóbbá tételére fordították a székelykeresztúriak. Úgy döntöttek, az iskolának a fűtésnél is sürgetőbb szüksége van egy — szoborra. A gimnáziumnak nevet adó Orbán Balázs mellszobrára, mely a hidegnél nagyobb ellenségtől, egy nemzeti olvasztótégelytől védi az alma mater szárnyai alá húzódókat. Kapubálványként óv a rontástól, s kőbe vésett, bronzba öntött bizonysága egy etnikum létének, jövőt akarásának. Jóindulatú, emberséges nyugati barátaink mai napig szörnyülködnek a pénz elköltésének eme — szerintük — nem fontos és nem sürgős módján.

Szó ami szó, a dologról el lehet vitatkozni. De — valószínűleg Isten akaratából — a szobor már áll, s minden logikának, utilitarista mentalitásnak fittyet hányva hirdeti a fölösleg olykor szükséges voltát.

Kovásznay Enikő

OROMHEGYESTŐL SVÉDORSZÁGIG

Három évvel ezelőtt, a Zenta és Magyarkanizsa között félúton fekvő észak-bácskai faluban, Oromhegyesen (szerbül: Tresnjevac) még gondolni sem mertem arra, hogy az ott történtek lehetővé teszik majd egyszer számomra azt, hogy bejárhatom a világot, találkozhatok hasonló gondolkodású emberekkel; továbbá, ha a világot nem is változtathatom/válthatom meg, de legalább elmondhatom a délvidéki, a vajdasági magyarok gondjait, búját-baját; mindazt, amit kisebbségi sorsba kényszerített magyar nemzeti közösségünk nap mint nap átél a „liberális kommunista diktatúrát" felváltó nemzeti-szocialista — vagy ha valakinek így jobban tetszik: náci, esetleg fasiszta — rendszer által rákényszerített valóságból.

1992 május elején a volt Jugoszláv Néphadsereg egységeit részben kivonták Horvátországból; Szarajevóban megtörtént a véres menyegző; a Boszniába átrendelt nehéztűzérség nyíltan támogatta a szarajevói szerb orvlövészek által elkezdett mészárlást; a Baranyából kivont páncélosok számára Magyar-Kanizsán új laktanyát hoztak létre. Ezekkel az eseményekkel szinte egyidőben újabb mozgósítási hullám söpört végig a Vajdaságon, amely többnyire a nem szerb nemzetiségű lakosokat, közülük is főleg a magyarokat érintette. Míg eddig alkalmanként 10-15 „papír" volt a megszokott, — s ezeknek is csak azok tettek eleget, akiket a rendőrök vagy a katonai rendészek „önkéntesként" vittek Baranyába és Szlavóniába gyakorlatozni — május 10-én a 97%-ban magyar, mintegy 2000 lakosú Oromhegyesre egyszerre több mint 220 mozgósítási parancs érkezett. Ekkor az anyák, feleségek és leánytestvérek a vajdasági magyarok kanizsai körzeti szervezetével együtt tiltakozó nagygyűlést szerveztek — a hatalom pedig 92 páncélkocsival vette körül a települést. Az érintettek bejelentették: nem engedelmeskednek a behívó parancsnak, s hogy a férfiakat ne vihessék el, a nagygyűlés résztvevői nem oszoltak szét, hanem „beköltöztek" a faluközpont pizza-éttermében működő Zitzer Clubba. Itt éltek együtt 62 napig az erőszakot és háborút megtagadók, s kitartásukhoz a helységbeliek, a szomszédos falvak és városok, sőt az egész Vajdaság békeszerető emberei nyújtottak erkölcsi és anyagi támogatást. Neves vajdasági, anyaországi vagy máshonnan érkezett közéleti személyiségek vállaltak szolidaritást a bentlakókkal. Esténként művelődési vagy tájékoztató műsor várta a többszáz, olykor többezer — előbb csak passzív, majd a megmozdulásba egyre aktívabban bekapcsolódó — egybegyűltet.

Június elején Horvátországban és Boszniában egyszerre hat szerb köztársaságot kiáltottak ki; mindegyik területi követeléssel jelentkezett, emellett azt is célul tűzték ki, hogy előbb-utóbb egyesülni kívánnak anyaországukkal, Szerbiával, hogy létrehozzák a 19. század végén, majd 1986-ban a Szerb Tudományos Akadémia Memorandumában megálmodott Nagy-Szerbiát. Ekkor, egy esti beszélgetéskor eldöntöttük, ennek paródiájaként létre kell hoznunk saját „államunkat", egy olyan „köztársaságot", amely nem lép fel területi követeléssel senkivel szemben, amelynek egyedüli feladata az lesz, hogy szellemileg összekösse az erőszakellenes, a háborúkat elítélő polgárokat az egész világból, az olyan embereket, akik nem riadnak vissza a polgári engedetlenségtől sem céljaik elérése érdekében. [...] Az „állam" elnevezése a **ZITZER SZELLEMI KÖZTÁRSASÁG** lett, így is „kiáltottuk ki" 1992. június 26-án, amikor 36-an aláírásunkkal hitelesítettük „alkotmányát".

Külföldi vendégeink közül sokan a szellemi köztársaság „állampolgáraivá" váltak, majd 1993 novemberének végén New Yorkban megnyitották a Zitzer Szellemi Köztársaság első „nagykövetségét". 1994-ben megnyílt a budapesti „nagykövetség", majd Németországban öt „konzulátus". Svédországban a két békeharcos újságíró, az Orust szigetén élő Ola és Erni Friholt kezdett rólunk tudósítani. Meghívásukra érkeztem Svédországba, ahol — a Göteborg környéki Stockenben 1995. október 25-én megnyitottuk az első svédországi „konzulátust". Az ünnepségen résztvevő egyik indiai békeharcos bejelentette: nagykövetségi szinten — Madrasban — hamarosan megnyitják az első ázsiai kirendeltséget is.

A meghívás nyújtotta kedvező alkalmat kihasználva, mint a Vajdaság Képviselőházának tagja és egyben a Vajdasági Magyarok Szövetségének emberjogi megbízottja, Svédországban is szót emelhettem az — akár otthon élő, akár világba szóródott — vajdasági magyarság érdekében, s ismertettem mindennapos gondjaikat, keserű sorsukat.

Balla Lajos-Laci

új Kéve

ISSN 1400-8998

A Svédországi Magyar Protestáns Gyülekezetek lapja.
Az Északon élő magyarok ökumenikus fóruma.

Megjelenik kéthavonta (évi 6 szám).

III. évfolyam 5. szám, 1995. október

Felelős kiadó:
Veress Zoltán

Szerkesztők:
Molnár-Veress Pál
Szentkirályi Csaga, Sántha Ferenc,
Layout:
Molnár-Veress Mária Magdaléna

Szerkesztőség:
Vintrosagatan 17/1,
S-124 73 Bandhagen (Stockholm)
Telefon: 08 - 86 36 39
Telefax: 08 - 86 36 39

Nyomda: Ekonomi-Print AB
Dalagatan 31. 113 23 Stockholm
Telefon: 08 - 33 29 90
Telefax: 08 - 33 47 62
Felelős vezető: Alexander Jenssen

Példányszám: 2000

Gyülekezeti tagjaink a lapot térítésmentesen kapják.

Adományt a lapkiadás céljára köszönettel fogadunk a következő számlára:
Ungerska Protestantiska Samfundet
Postgiro 602047-3

nya Kärve

ISSN 1400-8998

Ungerska Protestantiska Samfundets tidning.
Ungarnas ekumeniska forum i Norden.

Utkommer varannan månad (6 nr/år).

Årgång III. Nr. 5. oktober 1995.

Ansvarig utgivare:
Zoltán Veress

Redaktörer:
Pál Molnár-Veress
Csaga Szentkirályi, Ferenc Sántha,
Layout:
Mária-Magdaléna Molnár-Veress

Redaktion:
Vintrosagatan 17/1
S-124 73 Bandhagen (Stockholm)
Telefon: 08 - 86 36 39
Telefax: 08 - 86 36 39

Tryckeri: Ekonomi-Print AB
Dalagatan 31. 113 23 Stockholm
Telefon: 08 - 33 29 90
Telefax: 08 - 33 47 62
Chef: Alexander Jenssen

Upplaga: 2000 ex

Församlingsmedlemmar får tidningen gratis.
Gåvor till utgivning emottages med tacksamhet på följande postgironummer:
Ungerska Protestantiska Samfundet
Postgiro 602047-3

OLVASÓINK FIGYELMÉBE

Mindnyájan érdekeltek vagyunk abban, hogy megismerjük az olvasók véleményét az Új Kévéről, hiszen a lap az olvasókért van. Az egyháztanács határozatának megfelelően, jelen lapszámunkhoz mellékeljük az olvasók véleményét felmérő ankét kérdőívét, amelyet Szabó Mátyás etnológus, egyetemi tanár, az Északi Múzeum munkatársa, több svéd néprajzi felmérés tapasztalt szakembere vezetésével állítottunk össze. Kérünk, kedves olvasóink: a kitöltött kérdőíveket — középen összehajtva, a megjelölt helyen leragasztva és felbélyegezve — mielőbb küldjétek be. Azt is kérjük, hogy véleményeteket az összes eddig megjelent számra nézve fogalmazzátok meg. A válaszokat független szakemberek értékelik ki, akiknek ajánlásait a továbbiakban figyelembe vesszük. A felmérés eredményét februári számunkban közöljük. Tudjuk, hogy lapunkat egy-egy családon belül többen is olvassák, s mert a családtagok véleménye egymástól eltérő lehet, kérjük — ilyen esetben — másolják le a kérdőívet, s külön-külön kitöltve, de egy — felbélyegzett — borítékban küldjétek a lap túloldalán feltüntetett címre. Együttműködéseteket előre is köszönjük.

Erdélyi vadászkulacs.
Nagy István Béla (Västerås) fafaragása.

Lapszámunkat svédországi magyar fafaragók alkotásai díszítik. Elképzelésünk szerint tångagärdei gyülekezeti otthonunkban északi magyar művészeink részvételével a közeljövőben alkotótábort szervezünk.

PROTESTÁNS ISTENTISZTELETEK ÉS RENDEZVÉNYEK IDŐPONTJAI

NOVEMBER

		ISTENTISZTELET	Megjegyzés
3	péntek	19.00 OSLO	
4	szombat	17.00 VÄSTERÅS	
5	vasárnap	16.00 STOCKHOLM	
11	szombat	15.00 JÖNKÖPING 19.00 LJUNGBY	
12	vasárnap	16.00 SÖLVESBORG	
18	szombat	11.00 TÅNGAGÄRDE 16.00 GÖTEBORG	
19	vasárnap	11.00 ESKILSTUNA 16.00 KATRINEHOLM	*ESK: Svéd-magyar ökumenikus istentisztelet*
25	szombat	12.00 HALMSTAD 15.00 HELSINGBORG	*18.30 SÖLVESBG. Előadás a magyar protestantizmusról*
26	vasárnap	11.00 SÖLVESBORG 16.00 MALMÖ	*SBG: Svéd-magyar ökumenikus istentisztelet.*

KILÁTÓ: November 8. és 22.

DECEMBER

		ISTENTISZTELET	Megjegyzés
1	péntek	19.00 TÅNGAGÄRDE	*TGG: Mikulás-ünnepség*
2	szombat	11.00 TÅNGAGÄRDE 15.00 JÖNKÖPING	
3	vasárnap	11.00 STOCKHOLM 17.00 VÄSTERÅS	*STH: Svéd-magyar ökumenikus istentisztelet.*
9	szombat	HELSINKI	*(tervezet)*
10	vasárnap	TALLINN	*(tervezet)*
16	szombat	16.00 OSLO	
17	vasárnap	16.00 GÖTEBORG	
23	szombat	11.00 LJUNGBY 16.00 SÖLVESBORG	
24	vasárnap		
25	hétfő	16.00 STOCKHOLM	
26	kedd	11.00 KATRINEHOLM 16.00 ESKILSTUNA	
30	szombat	11.00 MALMÖ 16.00 HELSINGBORG	
31	vasárnap		

KILÁTÓ: December 6. és 20.

Ha ritkán is, de előfordul, hogy előre nem látható okok miatt az istentiszteletek megszokott időpontjain változtatni kényszerülünk. Kérjük híveink megértését és azt, hogy tájékoztatásért mindig az illető gyülekezet felügyelőjéhez forduljanak.

RÓMAI KATOLIKUS SZENTMISÉK IDŐPONTJAI

NOVEMBER

		SZENTMISE	Megjegyzés
4	szombat	10.00 BORÅS 16.30 JÖNKÖPING	
5	vasárnap	16.30 GÖTEBORG	
11	szombat	15.00 VÄSTERÅS	
12	vasárnap	12.30 STOCKHOLM	
18	szombat	11.30 LUND 15.30 MALMÖ	
19	vasárnap	12.30 OLOFSTRÖM 17.00 HELSINGBORG	
25	szombat	13.00 VÄXJÖ 18.00 LJUNGBY	
26	vasárnap	12.30 HALMSTAD 16.00 OSKARSTRÖM	

DECEMBER

		SZENTMISE	Megjegyzés
2	szombat	10.00 BORÅS 16.30 JÖNKÖPING	
3	vasárnap	16.30 GÖTEBORG	
9	szombat	UPPSALA	
10	vasárnap	12.30 STOCKHOLM 16.00 SÖDERTÄLJE	
16	szombat	11.30 LUND 15.30 MALMÖ	
17	vasárnap	12.30 OLOFSTRÖM 17.00 HELSINGBORG	
23	szombat		
24	vasárnap	23.00 STOCKHOLM	*Magyar Ház*
25	hétfő	16.30 GÖTEBORG	
26	kedd	12.30 HALMSTAD	
30	szombat		
31	vasárnap		